

İKTİDARIN TOKSİK EPİSTEMİTESİ

İmdat Demir — Filozof Kirpi

ÖZET

Bu çalışma, "toksik epistemite" kavramı üzerinden iktidarın yalnızca yalan üretmediğini, toplumun doğruyu ayırt etme yeteneğini de zehirlediğini savunur. AK Parti dönemi, bu bağlamda Türkiye'de hakikatin, verinin, medyanın, hukukun ve siyasal dilin nasıl dönüştürüldüğünü gösteren güçlü bir vaka olarak ele alınır. Metne göre toksik epistemite, iktidarın bilgiyi bastırmasından çok, bilginin güvenilirlik koşullarını bozmasıdır. TÜİK ve enflasyon tartışmaları, halkın pazardaki deneyimiyle resmî rakamlar arasındaki uçurumu gösterir; rakam, teknik veri olmaktan çıkarak siyasal rıza üretme aracına dönüşür. Medya ise haber verme işlevini yitirip gürtülü, propaganda, duygu yönetimi ve gündem mühendisliği üzerinden kamusal aklı dağıtan bir makine hâline gelir.

Hukuk alanında delil, karar ve gerekçe, bağımsız hakikat arayışından uzaklaşıp siyasal meşruiyetin diliyle konuşmaya başladığında adalet kadar gerçeklik duygusu da zedelenir. Son bölüm, AK Parti'nin başlangıçtaki vesayetle mücadele söyleminin zamanla yeni bir hakikat vesayetine dönüştüğünü ileri sürer. Eski devlet vesayetine karşı yükselen hareket, uzun iktidar yıllarında kendi medya, hukuk, veri ve dil düzenini kurarak yurttaşı hakikatin öznesi olmaktan çıkarıp resmî anlatının alıcısına dönüştürmüştür. Çalışmanın ana tezi şudur:

Türkiye'de kriz yalnız siyasal veya ekonomik değil, derin bir epistemik krizdir; halkın doğruyu arama iştahı zehirlenmiştir.

SUMMARY

This study examines the concept of "toxic epistemicity" and argues that power does not merely produce lies; it also poisons society's capacity to distinguish truth from manipulation. The AK Party era is treated as a strong case through which the transformation of truth, data, media, law, and political language in Turkey can be observed. According to the text, toxic epistemicity is less about suppressing information than about destroying the conditions that make information trustworthy. Debates around TÜİK and inflation reveal the widening gap between people's everyday experience in markets and official figures; numbers cease to be merely technical data and become instruments for manufacturing political consent. The media, meanwhile, loses its informing function and turns into a machine of noise, propaganda, emotional management, and agenda engineering that disperses public reason. In law, when evidence, judgment, and legal reasoning drift away from independent truth-seeking and begin to speak the language of political legitimacy, both justice and the public sense of reality are damaged. The final section argues that the AK Party's initial discourse of fighting tutelage gradually transformed into a new tutelage over truth. A movement that rose against the old state tutelage, over long years in power, built its own media, legal, statistical, and linguistic order, turning citizens from subjects of truth into recipients of official narrative. The central thesis is this: Turkey's crisis is not only political or economic, but deeply epistemic; the public appetite for seeking truth has been poisoned.

1) TOKSİK EPİSTEMİTE NEDİR? İKTİDARIN (AK PARTİ) HAKİKATİ ZEHİRLEME SANATI

İktidarın en kaba biçimi insanı susturur; en rafine biçimi ise insanın neye inanacağını, neye şüpheyle bakacağını, hangi bilgiyi ciddiye alacağını, hangi hakikati "abartı", "dış güç oyunu", "algı operasyonu", "terör dili", "milli iradeye saldırı" diye kenara iteceğini düzenler. Birincisi polisle, mahkemeyeyle, yasakla, copla çalışır; ikincisi dilin içine yerleşir, ekranlara sızar, kurumların ses tonunu değiştirir, istatistikleri parlatır, felaketleri başarı hikâyesine çevirir, yoksulluğu sabırla, adaletsizliği beka ile, hukuksuzluğu güvenlik ile, liyakatsizliği sadakat ile boyar. Toksik epistemite tam burada başlar: iktidar yalnızca yanlış bilgi üretmez, toplumun doğruyu tanıma organlarını da bozar. Hakikat ortadan kaldırılmaz; daha kötüsü yapılır, hakikat yorulur, bulandırılır, pazar yerine sürülür, herkesin birbirine bağırdığı bir gürültünün içine atılır. Sonra iktidar sahneye çıkar ve "Bakın, kimse gerçeği bilmiyor; o hâlde gerçeği ben söyleyeceğim" der. Bu, basit propaganda değildir; bu, hakikatin dolaşım sistemine enjekte edilmiş siyasal bir zehirdir.

Toksik epistemite kavramı, iktidarın bilgiyle kurduğu hastalıklı ilişkiyi anlatır. "Epistemite" burada bilme biçiminin, hakikate yaklaşma tarzının, kanıtla, kuruma, tanıklığa, ölçüye ve muhakemeye duyulan güvenin toplam adıdır. "Toksik" ise bu toplamın zehirlenmiş hâlidir. Yani mesele yalnızca yalan söyleyen siyasetçi değildir; yalanı olağanlaştıran medya düzeni, veriyi eğip büken kurum dili, hukuku karar fabrikasına çeviren bürokratik akıl, akademiye suskunluk terbiyesine alan iklim, yurttaş sürekli gündem bombardımanı ile düşünemez hâle getiren siyasal hız rejimidir. Bir ülkede toksik epistemite derinleştiğinde insanlar sadece "yanlış bilgi" almaz; neyin bilgi, neyin söylenti, neyin delil, neyin propaganda olduğunu ayırt etme yeteneklerini de kaybetmeye başlar. Bu yüzden toksik epistemite, cehaletten daha tehlikelidir. Cehalet bazen öğrenmeyle aşılar; fakat zehirlenmiş bilgi düzeni, öğrenmenin kendisini bile şüpheli hâle getirir. İnsan artık bilmediği için değil, çok fazla kirletilmiş şey duyduğu için düşünemez.

2

Modern iktidar, hakikate açıkça düşman olmak zorunda değildir. Hatta çoğu zaman hakikatin dostu gibi görünür. İstatistik açıklar, rapor yayımlar, ekranlara uzman çıkarır, kamu spotu hazırlar, "şeffaflık" der, "milli veri" der, "yerli ve millî analiz" der, "hakikat mücadelesi" der. Fakat bu kelimelerin içi boşaltıldığında ortaya tuhaf bir sahne çıkar: kurum konuşur ama güven vermez; medya haber verir ama aydınlatmaz; hukuk karar üretir ama adalet duygusunu ikna etmez; akademi diploma dağıtır ama eleştirel aklı büyütmez; siyaset "millet" der ama milleti hakikatin öznesi değil, algının nesnesi yapar. Toksik epistemite, hakikat kelimesinin çok kullanıldığı ama hakikate ulaşma yollarının tıkanmış düzendir. O yüzden en tehlikeli iktidar, "Ben yalan söylüyorum" diyen iktidar değildir; en tehlikelisi, hakikatin bütün kurumlarını ele geçirip yalanı hakikatin kostümüyle dolaştırandır. Kılık kıyafet devrimi gibi değil, kılık değiştirmiş yalan devrimi gibi; cübbesi var, ekranı var, logosu var, raporu var, grafiği var, ama vicdanı yok.

AK Parti dönemi bu kavramı tartışmak için Türkiye'de çok güçlü bir vaka sunar. Çünkü burada kısa süreli bir iktidar tecrübesinden değil, devletin kurumlarıyla, medyanın mülkiyet yapısıyla, hukuk düzeninin işleyişiyle, eğitim aygıtıyla, dinî ve millî söylemle, afet ve kriz yönetimiyle iç içe geçmiş uzun bir siyasal dönemden söz ediyoruz. Uzun iktidarlara yalnızca karar almaz; zamanla toplumun hafızasını da yeniden düzenlemeye girer. Neyin başarı, neyin ihanet, neyin mağduriyet, neyin vesayet, neyin kalkınma, neyin çürüme sayılacağını belirlemek ister. Burada mesele bir partinin her icraatını aynı sepete atmak değildir; böyle kolaycılık iyi analiz değil, kahvehane öfkesi üretir. Mesele, siyasal iktidarın zaman içinde hakikatle kurduğu ilişkinin nasıl değiştiğini, mağduriyet dilinden mutlak meşruiyet diline, demokratikleşme iddiasından denetimsiz yönetim alışkanlığına, "milletin sesi" söyleminden "millet adına hakikati ben belirlerim" iddiasına nasıl kaydığını teşhis etmektir. Zehir burada tek bir olayda değil, uzun süreli bir epistemik iklimde aranmalıdır.

Toksik epistemitenin ilk belirtisi, ölçünün bozulmasıdır. Toplumlar ölçüyle yaşar. Enflasyonu ölçersiniz, yoksulluğu ölçersiniz, işsizliği ölçersiniz, adalete erişimi ölçersiniz, eğitim niteliğini ölçersiniz, afet riskini ölçersiniz. Ölçü bozulduğunda yalnızca tablo yanlış çıkmaz; hayat yanlış anlaşılır. Bir yurttaş pazarda yangın

gibi fiyatlarla karşılaşır resmî söylemde başka bir tablo duyduğunda, cebindeki gerçek ile kurumun dili arasında yarıdır. Bu yarılma zamanla güven krizine dönüşür. Güven krizi derinleştiğinde devletin söylediği doğru bile şüpheli hâle gelir. İşte toksik epistemitenin acımasızlığı burada gizlidir: iktidar kısa vadede rakamı yöneterek kendini koruduğunu sanır, fakat uzun vadede bütün kamusal ölçü sistemini çürütür. Terazi bir kere eğrildi mi, artık sadece hile yapan değil, pazardaki herkes şaibeli görünür. Devletin terazisi bozulduğunda toplumun vicdanı da kalibrasyonunu kaybeder.

İkinci belirti, dilin bozulmasıdır. Her iktidar kendi sözlüğünü kurar; bunda şaşılacak bir şey yoktur. Fakat toksik epistemite, sözlüğün siyasal silaha dönüşmesiyle başlar. "Beka", "milli irade", "yerli ve millî", "dış güç", "algı operasyonu", "terörle iltisak", "vesayet", "faiz lobisi", "üst akıl" gibi ifadeler yalnızca açıklama aracı olmaktan çıkıp düşünceyi kapatma aparatına dönüştüğünde, dil artık hakikati açmaz, hakikatin üstünü örter. Bir kavram, olayları anlamak için değil de eleştiriyi susturmak için kullanılıyorsa, o kavram artık düşüncenin değil, disiplinin malzemesidir. Dilin zehirlenmesi budur. Kelimeler halkın ortak aklını genişleteceğine, onu bir sadakat sınavına sokar. Eleştiren "hain", soru soran "operasyoncu", itiraz eden "nankör", hak arayan "provokatör", veri isteyen "moral bozucu" hâline getirilir. Böyle bir düzende hakikat arayışı, ahlâkî bir erdem olmaktan çıkar, siyasal risk hâline gelir.

Üçüncü belirti, medyanın gürültü makinesine dönüşmesidir. Medya özgür değilse toplumun gözü kısılır; medya tek sesli hâle gelirse toplumun kulağı sağırlaşır; medya propaganda düzenine dönüşürse toplumun dili de başkasının cümleleriyle konuşmaya başlar. Türkiye'de basın özgürlüğü ve medya çoğulculuğu konusunda uluslararası raporlar uzun süredir ciddi gerilemelere işaret ediyor; Reporters Without Borders Türkiye sayfası ülkedeki medya ortamını siyasal baskılar, yargı süreçleri, sahiplik yapısı ve oto sansür bağlamında sorunlu bir tablo olarak değerlendiriyor. Freedom House da Türkiye'yi 2025 raporunda "Not Free" kategorisinde, 100 üzerinden 33 puanla sınıflandırıyor; bu, hakikat rejiminin yalnızca medya değil, siyasal haklar ve sivil özgürlükler alanında da sıkıştığını gösteren önemli bir dış gösterge. Fakat burada dış rapora dayanıp iç muhasebeyi bırakmak da kolaylık olur. Asıl mesele şu: bir ülkede ana ekranlar iktidarın krizlerini sürekli "başarı", yoksulluğu "küresel dalga", hukuksuzluğu "milli güvenlik", toplumsal itirazı "kaos planı" diye çerçeveliyorsa, yurttaşın gerçeklikle bağı kesilmez, daha sinsî bir şey olur, gerçeklik iktidarın montaj odasından geçerek yurttāşa ulaşır.

Toksik epistemite sadece yalan haberle çalışmaz; gündem mühendisliğiyle de çalışır. Bir olayın konuşulma süresini kısaltmak, başka bir olayla üstünü örtmek, sürekli yeni öfke nesnelere üretmek, toplumu bitmeyen bir alarm hâlinde tutmak, iktidarın epistemik teknikleri arasındadır. Çünkü düşünmek için zaman gerekir. Hafıza için sakinlik gerekir. Muhakeme için mesafe gerekir. Sürekli kriz, sürekli seçim havası, sürekli düşman dili, sürekli tehdit atmosferi üreten siyaset, yurttāşın zihnini kendine ait olmaktan çıkarır. İnsan bir süre sonra kendi düşüncesini değil, gündemin ona zorla yüklediği duyguyu taşır. Sabah öfke, öğlen korku, akşam hamaset, gece yorgunluk. Ertesi gün aynı döngü. Böyle bir düzende yurttāşın zihni kamusal aklın mekânı olmaktan çıkar, siyasal reflekslerin deposuna dönüşür. Bu, bilgi rejiminin sinir sistemine yapılmış bir müdahaledir.

Dördüncü belirti, hukukun hakikat üretme kapasitesinin zayıflamasıdır. Hukuk, yalnızca ceza veren veya hak dağıtan bir mekanizma değildir; hukuk toplum adına "ne oldu?" sorusuna kurumsal cevap üretir. Delil toplar, iddiayı tartar, savunmayı dinler, gerekçe yazar, kararı açıklar. Bu yüzden yargı bağımsızlığı zedelendiğinde yalnız adalet değil, hakikat de yaranır. World Justice Project'in 2025 Hukukun Üstünlüğü Endeksi Türkiye'yi 143 ülke içinde 118. sırada gösteriyor; bu sıralama, iktidarın sınırlandırılması, temel haklar, açık yönetim ve yargısal işleyiş gibi alanlarda ciddi kurumsal sorunlara işaret eden geniş bir çerçevenin parçası. Hukuk siyasetin gölgesine girdiğinde mahkeme salonu sadece adaletin değil, hakikat mücadelesinin de yaralı mekânı hâline gelir. İnsanlar "mahkeme ne karar verdi?" sorusundan önce "hangi mahkeme, hangi dönemde,

hangi dosyada, hangi siyasal atmosferde?" diye sormaya başlar. Bu soru çoğaldığında, toplumun adalet duygusu kadar gerçeklik duygusu da aşırır.

Toksik epistemitenin beşinci belirtisi, uzmanlığın itibarsızlaştırılmasıdır. Her otoriter eğilimli popülist düzen, kendisine bağlı uzmanı sever, bağımsız uzmanı sevmez. Çünkü bağımsız uzman, siyasal mitolojinin içine ölçü sokar; ölçü ise iktidar için her zaman risklidir. Ekonomist enflasyonu, şehir plancısı imar felaketini, jeolog deprem riskini, hukukçu keyfiliği, hekim salgın yönetimini, sosyolog toplumsal çürümeyi, gazeteci yolsuzluğu, akademisyen kurum krizini görünür kıldığında, toksik iktidar hemen savunma refleksi üretir: "Bunlar ideolojik", "bunlar eski Türkiye artığı", "bunlar millete tepeden bakıyor", "bunlar dış güçlerin diliyle konuşuyor." Böylece uzmanlık tartışılmaz, damgalanır. Bilgi eleştirilmez, itibarsızlaştırılır. Delil çürütülmez, delili söyleyen kişi hedefe konur. Bu, epistemik linçtir. Bilgiye cevap vermek yerine bilen kirlenmek, hakikati savunmasız bırakmanın en ucuz ama en etkili yoludur.

Altıncı belirti, ahlâkın bilgi yerine geçirilmesidir. Toksik epistemite, çoğu zaman kendisini ahlâkî bir dille gizler. "Biz temiziz, onlar kirli"; "biz milletiz, onlar elit"; "biz yerlilikten yanayız, onlar mandacı"; "biz inançlıyız, onlar değer düşmanı." Bu ikili yapı, bilgi sorununu sadakat sorununa çevirir. Artık bir iddianın doğru olup olmadığı değil, kimin tarafından söylendiği önem kazanır. Bizden gelen yanlış mazur görülür, onlardan gelen doğru şüpheli sayılır. Bu, kabile epistemolojisidir. Hakikat, cemaat aidiyetine bağlanır. İnsan kendi mahallesinin yalanını "strateji", karşı mahallenin doğrusunu "tuzak" diye görmeye başlar. Burada iktidarın başarısı, herkesi ikna etmesinde değil, herkesin kendi kabilesine kapanmasını sağlamasındadır. Çünkü kabileye kapanan insan, hakikati değil aidiyeti korur. Aidiyet, hakikatin önüne geçtiğinde toplumun ahlâkî metabolizması bozulur.

Yedinci belirti, felaketlerin epistemik olarak yönetilmesidir. Deprem, sel, yangın, ekonomik çöküş, salgın, göç krizi, maden faciası gibi büyük olaylarda hakikatin hızlı, açık ve hesap verebilir biçimde ortaya konması gerekir. Fakat toksik epistemite içinde felaket bile önce imaj meselesi hâline gelir. Kaç kişi öldü, kim sorumlu, hangi ihmal zinciri vardı, hangi kurum görevini yapmadı, hangi karar felaketi büyüttü soruları yerine başka bir perde kurulur: "Devletimiz sahada", "yaralar sarılıyor", "provokasyonlara gelmeyin", "birlik zamanı", "eleştiri yapmayın." Elbette felaket zamanında dayanışma gerekir; fakat dayanışma, sorumluluğu askıya almak değildir. Tam tersine, gerçek dayanışma hakikati talep eder. Çünkü hakikat olmadan yas bile tamamlanmaz. Kayıp sayısı sislenirse, sorumluluk dağıtılsa, ihmal zinciri görünmez kılınırsa, ölenler ikinci kez öldürülür: bir kere enkaz altında, bir kere de resmî dilin soğuk mermerinde.

Sekizinci belirti, toplumda sinizm¹ ve apati² üretimidir. Toksik epistemite yalnızca inanan kitleler üretmez; inanmayan ama artık umursamayan kitleler de üretir. Bu daha tehlikelidir. İnsanlar "Yalan söylüyorlar" der ama sonra "Zaten herkes yalan söylüyor" noktasına çekilir. Bu cümle iktidarın gizli zaferidir. Çünkü "herkes

¹ **Sinizm**, insanın hakikate inancını kaybetmesi değil, hakikatin bir işe yarayacağına dair umudunu yitirmesidir. Kişi yalanı görür, haksızlığı bilir, çürümeyi fark eder; fakat "zaten herkes böyle", "hiçbir şey değişmez", "doğru söyleyen de kullanılır" diyerek ahlâkî tepkiyi içinden emekliye ayırır. Bu yüzden sinizm, zekâ belirtisi gibi görünse de çoğu zaman yaralı bir teslimiyettir; insanı kandırılmaktan korur gibi yapar, ama sonunda onu hakikatin kavgasından uzaklaştırır. **Filozof Kirpi: "Sinizm, kirlenmiş dünyanın karşısında akıllı görünmeye çalışan yorgun bir vicdandır."**

² **Apati**, insanın yalnız umudunu değil, tepki verme kasını da kaybetmesidir. Sinizm "biliyorum ama inanmıyorum" der; apati ise "biliyorum ama artık umursamıyorum" noktasına çöker. Kişi haksızlığı görür, yalanı sezer, çürümeyi fark eder; fakat içindeki yurttaş, ahlâkî refleks ve mücadele iştahı yorulmuştur. Bu yüzden apati basit bir ilgisizlik değil, uzun süreli hayal kırıklığının, manipülasyonun, yenilgi duygusunun ve sürekli kriz bombardımanının ürettiği ruhsal donmadır. **Filozof Kirpi: "Apati, hakikati inkâr etmek değil, hakikatin kapısını çalacak gücü kendinde bulamamaktır."**

yalan söylüyor” diyen insan artık hakikat talep etmez; sadece kendi küçük hayatını kurtarmaya çalışır. Sinizm, toksik epistemitenin çocuğudur. Apati ise onun torunu. Bir toplumda yurttaş, “Doğruyu bilsem ne olacak?” demeye başlamışsa, siyasal düzen sadece kurumları değil, umut sinirlerini de tahrip etmiş demektir. Burada çürüme entelektüel olmaktan çıkar, varoluşsal bir hâl alır. İnsan gerçeği aramaktan vazgeçtiğinde, iktidar onu yenmiş sayılmaz; daha kötüsü, insan kendi içindeki yurttaşı emekliye ayırmış olur.

Dokuzuncu belirti, geçmişin yeniden yazılmasıdır. Toksik epistemite sadece bugünü yönetmez, geçmişe de el koyar. Tarih, nostalji ve mağduriyet üzerinden yeniden paketlenir. Eski dönemlerin gerçek sorunları seçilerek büyütülür, bugünün sorunları onlarla meşrulaştırılır. “Eskiden şöyleydi” cümlesi, “bugün olanı sorgulama” emrine dönüşür. Bir iktidar sürekli geçmiş mağduriyetleri hatırlatıyor ama bugünkü mağdurların sesini kısmaya çalışıyorsa, orada hafıza değil, hafıza ticareti vardır. Hafıza, adalet üretmek için değil, sadakat üretmek için kullanılır. Bu da toksik epistemitenin tarihsel boyutudur. Geçmiş, hakikatin mezarlığına çevrilir; her mezar taşına iktidarın bugünkü sloganı kazınır. Toplum geçmişi öğrenmez, geçmişle terbiye edilir.

Onuncu belirti, iktidarın kendisini hakikatin yerine koymasındır. Bu aşamada artık iktidar sadece “ben doğru söylüyorum” demez; “doğru, benim söylediğim şeydir” demeye başlar. Kurumlar, medya, hukuk, akademi, bürokrasi, dinî söylem, güvenlik dili ve milliyetçi retorik bu merkezî iddianın çevresinde döner. İktidar hata yaptığında hata değil, “iletişim kazası” olur. Başarısızlık olduğunda başarısızlık değil, “dış müdahale” olur. Kriz çıktığında kriz değil, “küresel dalga” olur. Yoksulluk arttığında yoksulluk değil, “sabır sınavı” olur. Hukuk zedelendiğinde hukuk değil, “milli iradeye karşı operasyon” olur. Bu dil, gerçeğin yüzüne çekilmiş kalın bir perdedir. Perde yırtıldığında ise iktidar çıplak kalmaz; toplumun gözleri yıllarca o perdeye alıştığı için çıplak gerçeği görmekte zorlanır.

Bu noktada AK Parti örneği, toksik epistemitenin Türkiye’deki siyasal anatomisini anlamak bakımından özellikle çarpıcıdır. Çünkü AK Parti ilk yıllarında eski devlet vesayetinin bilgi tekeline karşı konuşan, merkez medyanın kibirli dilini eleştiren, bürokratik kapalı devreyi kırma iddiası taşıyan bir hareket olarak yükseldi. Fakat uzun iktidar yılları içinde bu eleştirel enerji giderek kendi kapalı devresini üretti. Eski vesayetin “devlet bilir” cümlesi, yeni dönemde “millet adına iktidar bilir” cümlesine dönüştü. Aradaki fark sanıldığı kadar büyük değildir. Birinde bürokratik seçkinler hakikati sahiplenir; diğesinde sandık meşruiyetine yaslanan iktidar hakikati sahiplenir. İkisi de yurttaşı hakikatin ortağı değil, hakikatin alıcısı yapar. Oysa demokratik siyaset, yurttaşı sadece oy veren varlık olarak değil, hakikati denetleyen özne olarak kabul etmek zorundadır. Sandık, hakikatin yerine geçemez. Çoğunluk, delilin yerine geçemez. Seçilmiş olmak, ölçüden muafiyet belgesi değildir.

Toksik epistemiteyi anlamak için kaba yalan ile derin zehir arasındaki farkı görmek gerekir. Kaba yalan, bir önermeyi çarpıtır: “Bu olmadı”, “şu böyle değil”, “rakamlar yanlış anlaşıldı.” Derin zehir ise hakikat arama koşullarını çarpıtır. İnsanların birbirine güvenini bozar, kurumlara güvenini bozar, medyaya güvenini bozar, uzmanlığa güvenini bozar, dile güvenini bozar. En sonunda insan kendi yargısına da güvenmez hâle gelir. Bu yüzden toksik epistemite, bir tür toplumsal öz güven kaybı üretir. Yurttaş “Ben gördüğüme mi inanayım, televizyonda söylenene mi? Cebime mi inanayım, açıklanan veriye mi? Mahkeme kararına mı inanayım, adalet duyguma mı? Uzman raporuna mı inanayım, parti sözcüsüne mi?” diye parçalanır. Bu parçalanma, siyasal iktidarın yönetilebilir toplum hayalini besler. Çünkü bölünmüş zihin, dirençli yurttaş üretemez.

Bu kavramın Heterobilim Okulu bağlamında karşılığı, toplumun etik metabolizmasının bilgi üzerinden bozulmasıdır. Bir toplum sadece ekmekle, hukukla, eğitimle, güvenlikle ayakta durmaz; doğru ile yanlış arasındaki ahlâkî kaslarını koruyarak ayakta durur. Toksik epistemite bu kasları gevşetir. İnsan yalanı duyunca utanmaz, sadece pozisyon alır. Haksızlığı görünce sarsılmaz, önce failin kim olduğuna bakar. Rakamla hayat uyuşmayınca hakikati talep etmez, kaderine homurdanır. İşte çürüme budur. Çürüme, herkesin kötü olması değildir; iyi insanların bile hakikat karşısında yorgun, dağınık, çekingen ve hesapçı hâle gelmesidir. Bir

toplumda hakikat talebi cesaret istiyorsa, orada bilgi düzeni hastalanmıştır. Bir ülkede soru sormak sadakatsizlik sayılıyorsa, orada iktidar yalnız devleti değil, zihni de yönetmek istiyordur.

Sonuçta toksik epistemite, iktidarın hakikati doğrudan öldürmesi değil, hakikatin yaşama koşullarını zehirlemesidir. Gazeteci yazabilir ama etkisizleştirilir; akademisyen konuşabilir ama yalnızlaştırılır; hukukçu itiraz edebilir ama damgalanır; yurttaş soru sorabilir ama hainleştirilir; kurum veri açıklayabilir ama güven kaybolmuştur; medya yayın yapabilir ama hakikat gürültüde boğulmuştur. Böyle bir düzende demokrasi yalnız sandıkla ölçülemez. Çünkü sandık, yurttaşın bilgiye erişimi zehirlendiğinde eksik çalışır. İnsan neye oy verdiğini, hangi gerçeklik içinde karar aldığını, hangi veriye dayanarak rıza ürettiğini bilmiyorsa, rıza da sakatlanır. Toksik epistemite tam da bu yüzden demokratik meşruiyetin görünmeyen zehridir. İktidar bedeni ele geçirmeden önce dili ele geçirir; dili ele geçirmeden önce ölçüyü bozar; ölçüyü bozduktan sonra da topluma şunu fısıldar: "Gerçek yorucu, bana inan." Oysa hakikat yorucu değildir; yalanın gürültüsü insanı yorar.

Filozof Kirpi: "İktidarın en karanlık zaferi, halkı kandırması değil, halkın doğruyu arama iştahını zehirlemesidir."

2) VERİNİN TERBİYESİ: TÜİK, ENFLASYON VE RAKAMLARIN SİYASAL VESAYETİ

Bir ülkede iktidarın hakikatle kurduğu ilişkinin en çıplak görüldüğü yerlerden biri rakamlardır. Çünkü rakam, ilk bakışta ideolojisiz görünür. Üzerinde bayrak yoktur, slogan yoktur, minber yoktur, kürsü yoktur. Yüzde işareti, virgöl, grafik, endeks, sepet, ortalama, medyan, baz yılı, aylık değişim, yıllık değişim; hepsi soğuk, nötr, teknik bir dünyanın kelimeleri gibi durur. Oysa siyaset en çok bu soğuk görünen yerde sıcak müdahaleler yapar. Çünkü rakam yalnızca ölçmez, yönetir; yalnızca açıklar değil, dağıtır; yalnızca tabloya yazılmaz, maaşa, kiraya, emekli aylığına, asgari ücrete, vergi dilimine, pazardaki domatese, çocuğun beslenme çantasına, ev sahibinin insafına, bankanın faizine, işçinin pazarlık gücüne, memurun hayat standardına dönüşür. Bu yüzden verinin terbiyesi, iktidarın en sinsi disiplin tekniklerinden biridir. İnsanlara doğrudan "yoksul değilsiniz" demek kaba bir yalandır; fakat yoksulluğu ölçen rakamları, enflasyonu gösteren endeksi, geçim maliyetini anlatan dili siyasal denetime almak daha incelikli, daha kalıcı, daha zehirli bir yöntemdir.

TÜİK meselesi Türkiye'de yalnızca teknik bir istatistik tartışması değildir. Bunu sadece "TÜFE nasıl hesaplanıyor?", "madde sepetinde ne var?", "fiyatlar nereden toplanıyor?", "ağırlıklar nasıl belirleniyor?" sorularına sıkıştırırsak büyük resmi kaçıırız. Asıl soru şudur: Toplum, devletin açıkladığı rakama inanıyor mu? Daha önemlisi, inanmadığında ne oluyor? Bir yurttaş pazara çıktığında, market fişine baktığında, kira artışını gördüğünde, çocuğunun okul masrafını hesapladığında, elektrik ve doğal gaz faturasını ödediğinde yaşadığı gerçeklikle resmî enflasyon dili arasında uçurum hissediyorsa, burada sadece ekonomik sorun yoktur; epistemik bir yarılma vardır. İnsan cebindeki ateşle ekrandaki serinliği aynı anda yaşar. Beden yanar, grafik soğuk kalır. Bu yarık büyüdükçe devletin rakamı açıklama gücü azalır; rakam, bilgi olmaktan çıkar, iktidar dili hâline gelir.

Enflasyon, sıradan bir fiyat artışı değildir; toplumsal zamanın çürümesidir. Bugün aldığınız maaşın yarın neye yeteceğini bilememek, insanın gelecek kurma kabiliyetini bozar. Enflasyon yüksek olduğunda sadece fiyatlar artmaz, insanın zihinsel hesap yükü de artar. Herkes küçük bir muhasebeciye dönüşür. Ev kadını pazar defteri tutar, emekli indirim günü kovalar, işçi servis parasını hesaplar, öğrenci öğle yemeğini atlar, küçük esnaf raf etiketini değiştirmekten bıkar, kiracı ev sahibinin mesajından ürker. Böyle bir ortamda enflasyon verisi, yurttaş için teknik bir haber değil, hayatının resmî tercümesidir. Eğer bu tercüme sahici değilse, yurttaş

kendini yalnızca yoksullaşmış değil, aldatılmış hisseder. Aldatılmışlık duygusu da siyasal öfkenin ham maddesidir.

Türkiye’de son yıllarda enflasyon verileri etrafındaki tartışmalar tam da bu nedenle bu kadar sertleşti. Resmî veriler ile halkın gündelik deneyimi arasındaki mesafe, yalnız ekonomik değil, ahlâkî bir meseleye dönüştü. TÜİK’in Ocak 2025 bülteninde tüketici fiyat endeksinin yıllık yüzde 42,12, aylık yüzde 5,03 arttığı açıklanmıştı; Eylül 2025 bülteninde ise yıllık artış yüzde 33,29, aylık artış yüzde 3,23 olarak duyuruldu. 2026 Nisan ayı için Reuters’ın aktardığı verilerde yıllık enflasyon yüzde 32,37, aylık enflasyon yüzde 4,18 olarak kaydedildi. Bu rakamlar yüksek bir enflasyon rejiminin hâlâ sürdüğünü gösterir; tartışma ise yalnızca yüksekliğin kendisinde değil, bu yüksekliğin toplum tarafından nasıl algılandığında ve resmî ölçümün ne kadar güven ürettiğinde düğümlenir.

Burada ince bir ayrımı kaçırmamak gerekir. Her yurttaşın yaşadığı enflasyon aynı değildir. Kiracı başka enflasyon yaşar, ev sahibi başka; büyükşehirde yaşayan başka, küçük şehirde yaşayan başka; çocuğu okula giden aile başka, yalnız yaşayan emekli başka; arabası olan başka, toplu taşımaya mahkûm olan başka; gıda harcaması gelirinin büyük kısmını yiyen yoksul başka, harcama sepeti daha çeşitli olan üst gelir grubu başka. Bu nedenle resmî tüketici fiyat endeksi hiçbir zaman herkesin bireysel deneyimini birebir yansıtmaz. Bu teknik olarak doğrudur. Fakat siyasal sorun burada başlamaz; siyasal sorun, bu farkın iktidar tarafından dürüstçe anlatılmamasıyla başlar. Yurttaş “Senin yaşadığın başka, ortalama başka” denebilir; sepet, ağırlıklar, bölgesel farklar, gelir grupları şeffafça tartışılabilir. Fakat iktidar dili bu farkı açıklamak yerine yurttaşın deneyimini küçümserse, “abartıyorsunuz”, “algı yapılıyor”, “dış güçler”, “fırsatçılar”, “küresel kriz” gibi hazır paketlerle geçiştirirse, ölçüm teknik olmaktan çıkar, siyasal terbiye aracına dönüşür.

Verinin terbiyesi, verinin doğrudan uydurulması anlamına gelmek zorunda değildir. Daha karmaşık çalışır. Neyi ölçeceğinizi, nasıl ölçeceğinizi, ne zaman açıklayacağınızı, hangi ayrıntıyı paylaşacağınızı, hangi ayrıntıyı saklayacağınızı, hangi grafikte sunacağınızı, hangi baz dönemine göre anlatacağınızı, hangi karşılaştırmayı öne çıkaracağınızı, hangi soruyu “teknik” diyerek kamuoyundan uzak tutacağınızı belirlersiniz. Böylece rakam çıplak çıkmaz, devlet terbiyesinden geçmiş olarak çıkar. Rakamın saçları taranmıştır, üstü ütülenmiştir, yüzündeki morluk kapatılmıştır. Kamuoyuna öyle gösterilir. Rakam hâlâ rakamdır, ama artık kendi başına değildir; yanında bir anlatı vardır. “Düşüş başladı”, “zirve geride kaldı”, “küresel koşullara rağmen iyiyiz”, “Avrupa da zor durumda”, “sabır”, “istikrar”, “programa güven” gibi cümleler rakamın çevresine örülür. Böylece veri, hakikatin hizmetinden çıkıp rızanın hizmetine girer.

TÜİK’in güvenilirliği etrafında oluşan tartışmanın bir boyutu da açıklanan verinin ayrıntı düzeyidir. Reuters’ın 2024 tarihli haberinde TÜİK Başkanı Erhan Çetinkaya’nın, kurumun enflasyon hesaplamalarını savunduğu, hesaplamaların 600 binden fazla fiyat üzerinden yapıldığını belirttiği ve ürün fiyatlarının tarihsel düzeyde paylaşılması yönündeki eleştirilere yanıt verdiği aktarılmıştı. Haberde, TÜİK’in Mayıs 2022 sonrasında madde fiyatlarını raporlardan çıkarmasının eleştirileri artırdığı da belirtiliyordu. Bu tartışma önemlidir, çünkü istatistik kurumu için mesele yalnız hesap yapmak değil, hesap verebilir görünmektir. Şeffaflık, teknik kurumların ahlâkıdır.

Bir istatistik kurumunun en büyük sermayesi bütçesi, binası, personeli, yazılımı değildir; güvendir. Güven yoksa en doğru yöntem bile kuşku altında kalır. Güven varsa hata bile açıklanabilir, düzeltilir, tartışılır. Güven yoksa açıklanan her veri, siyasal niyetin gölgesine düşer. TÜİK’in yaşadığı kriz tam da budur. Kurumun açıkladığı rakamlar, yalnızca ekonomistler tarafından değil, pazardaki yurttaş tarafından da “Acaba?” sorusuyla karşılanmaya başlamıştır. Bu “acaba”, devlet ile toplum arasındaki epistemik sözleşmenin çatlamasıdır. Modern devlet yurttaşta şunu vaat eder: “Ben ölçeceğim, sen de kamusal hayatını bu ölçüye göre kuracaksın.” Eğer yurttaş devletin ölçüsüne güvenmezse, devletin yönetme kapasitesi yüzeyde güçlü

görünse bile derinde çürür. Çünkü ölçüye güvenmeyen toplum, kuruma güvenmez; kuruma güvenmeyen toplum, ortak gerçeklik duygusunu kaybeder.

Enflasyon verisi bu bakımdan özel bir ağırlık taşır. Çünkü Türkiye’de maaş artışları, kira artış sınırları, toplu sözleşmeler, emekli aylıkları, vergi ve ücret politikaları doğrudan veya dolaylı biçimde enflasyon verisiyle ilişkilidir. Rakam düşük açıklandığında bu yalnızca bir grafik meselesi değildir; milyonlarca insanın gelir artışı, pazarlık gücü, satın alma kapasitesi ve yaşam standardı etkilenir. Yani enflasyon verisi, hakikatin yanında bölüşüm meselesidir. Kimin cebinden ne kadar çıkacak, kimin gelir kaybı ne kadar telafi edilecek, kimin emeği hangi ölçüyle değerlendirilecek? Rakam burada sınıfsal bir aygıt dönüşür. Yoksulun sofrasındaki eksilme ile istatistik bültenindeki oran arasındaki fark, yalnız hesaplama farkı değildir; iktidarın hangi hayatı ne kadar gördüğünün göstergesidir.

Bu yüzden “rakamların siyasal vesayeti” dediğimiz şey, verinin halk üzerindeki disiplin etkisidir. Yurttaş, hayatını kendi deneyimiyle değil, resmî anlatının sınırları içinde ifade etmeye zorlanır. “Geçinemiyorum” dediğinde karşısına “Ama enflasyon düşüyor” cümlesi çıkar. “Maaşım eridi” dediğinde “Alım gücünü koruduk” denir. “Kira ödeyemiyorum” dediğinde “Konut arzı artacak” denir. “Çocuğuma et alamıyorum” dediğinde “Gıda fiyatlarında mevsimsel etki” denir. Böylece somut acı soyut kategoriye hapsedilir. İnsanın mutfağındaki yangın, rapordaki alt kaleme dönüştürülür. O alt kalem de basın toplantısında iki cümleyle geçilir. İşte verinin terbiyesi biraz da budur: halkın çılgınlığını istatistik cümlesine indirgemek, sonra o cümlenin tonunu iktidarın işine gelecek biçimde ayarlamak.

Toksik epistemite burada çıplak biçimde işler. Çünkü toplumun kendi deneyimiyle resmî veri arasındaki çatışma, yurttaşı iki kötü seçenek arasında bırakır. Ya kendi deneyiminden şüphe edecektir ya da devletten. Sağlıklı demokrasilerde bu gerilim şeffaflıkla, bağımsız denetimle, açık metodolojiyle, akademik tartışmayla, medya çoğulculuğuyla giderilir. Toksik bilgi rejimlerinde ise bu gerilim bastırılır. Soruyu soran kötü niyetli ilan edilir. Alternatif ölçüm yapanlar itibarsızlaştırılır. Bağımsız iktisatçılar politik olmakla suçlanır. Muhalefetin itirazı “algı operasyonu” diye çerçevesizlenir. Böylece teknik tartışma sadakat testine dönüşür. Bir ülkede enflasyon sepeti konuşmak bile siyasal cesaret istiyorsa, orada rakamlar artık masum değildir.

Alternatif enflasyon ölçümlerinin ortaya çıkması da bu güven krizinin sonucudur. ENAG gibi bağımsız oluşumların verileri, resmî istatistiklere duyulan kuşkunun kamusal karşılık bulduğunu gösterdi. Burada hangi ölçümün hangi yöntemle daha doğru olduğu ayrıca tartışılabilir; hatta tartışılmalıdır. Bilimsel akıl zaten yöntemlerin karşılaştırılmasıyla gelişir. Fakat asıl önemli olan şudur: Toplum neden alternatif rakama ihtiyaç duyuyor? Neden yurttaş resmî kurumun bültenini beklerken benzer şekilde başka bir grubun açıklamasına da bakma ihtiyacı hissediyor? Bu ihtiyaç, devletin epistemik otoritesindeki aşınmayı gösterir. Devletin rakamına güven tam olsaydı, alternatif ölçüm marjinal kalırdı. Güven bozulduğunda ise alternatif ölçüm sadece teknik veri değil, sembolik itiraz hâline gelir.

Dünya Bankası verilerine göre Türkiye’de tüketici fiyatları enflasyonu 2024 yılında yıllık yüzde 58,5 olarak görünmektedir; bu, Türkiye’nin enflasyon sorununun geçici bir dalgalanmanın ötesinde yapısal ve uzun süreli bir baskı oluşturduğunu gösteren uluslararası veri setlerinden biridir. Merkez Bankası’nın tüketici fiyatları sayfası da aylık ve yıllık enflasyon oranlarının TÜİK tarafından açıklandığını belirtir; bu da resmî veri zincirinin merkezinde TÜİK’in bulunduğunu gösterir. Dolayısıyla TÜİK’e duyulan güven, yalnız bir kurum meselesi değil, para politikası, ücret politikası ve piyasa beklentileri açısından da merkezi önemdedir.

Ekonomi yönetimi çoğu zaman enflasyonu “beklenti” meselesi olarak anlatır. Bu kısmen doğrudur. Beklentiler fiyatlamaya davranışını etkiler. Fakat beklenti dediğiniz şey havadan doğmaz; güvenle doğar. Güvenin olmadığı yerde beklenti yönetimi, telkin seansına dönüşür. Yurttaş pazarda fiyatların arttığını görürken, kira sözleşmesi yenilenirken, okul servisi zamlanırken, lokantada menü değişirken, kasapta et

yanına yaklaşılmazken, "Enflasyon düşüş eğiliminde" cümlesi tek başına ikna üretmez. Çünkü insanın gündelik bedeni, makroekonomik söylemden daha inatçıdır. Mide, grafik dinlemez. Çocuk, baz etkisiyle doymuyor. Kiracı, çekirdek enflasyonla ev sahibini ikna edemiyor. Emekli, dezenflasyon programını eczanede bozduramıyor.

İktidarın veriyi terbiye etme arzusu, aslında siyasi meşruiyet ihtiyacından doğar. Ekonomi kötüye gidiyorsa iktidar iki şeyden korkar: maddi tepki ve anlam kaybı. Maddi tepki, yurttaşın yoksullaşmaya öfkelenmesidir. Anlam kaybı ise iktidarın büyük anlatisinin bozulmasıdır. "Kalkınma", "istikrar", "büyüme", "güçlü Türkiye", "milletin refahı" gibi kavramlar enflasyon karşısında aşınır. Çünkü enflasyon, hamaseti fişe dönüştürür. Söylem ne kadar büyük olursa olsun, market kasasında küçülür. Bu nedenle iktidar, ekonomik gerçeği yalnızca politika araçlarıyla değil, anlam araçlarıyla da yönetmek ister. Rakamlar burada devreye girer. Verinin dili, başarısızlığın sertliğini yumuşatmak için kullanılır. Yoksullaşma "geçiş süreci", hayat pahalılığı "küresel dalga", alım gücü kaybı "fedakârlık", ücret baskısı "istikrar programı", vergi yükü "mali disiplin" diye adlandırılır. Kelime değişir, acı kalır.

AK Parti dönemi açısından bu mesele daha geniş bir siyasi çerçeveye oturur. Parti, uzun yıllar boyunca ekonomik büyüme, altyapı yatırımları, sosyal yardımlar ve hizmet siyaseti üzerinden güçlü bir meşruiyet kurdu. Yol, köprü, hastane, konut, kredi genişlemesi, tüketim imkânı, belediye hizmetleri ve sosyal transferler geniş kitlelerde somut karşılık buldu. Fakat yüksek enflasyon rejimi bu hizmet siyaseti dilini aşındırdı. Çünkü enflasyon, geçmiş hizmetlerin hatırasını bugünkü geçim derdiyle yarıştırır. İktidar hâlâ eski başarı repertuarıyla konuşmak ister; yurttaş ise bugünkü fiyat etiketiyle cevap verir. Bu çatışma, iktidarı verinin ve anlatının kontrolüne daha fazla ihtiyaç duyar hâle getirir. Eski kalkınma hikâyesi bugünkü mutfak yangınına bastırmayınca, rakamların dili siyasi savunma hattına dönüşür.

9

Verinin siyasi vesayeti yalnızca enflasyonla sınırlı değildir; işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımı, büyüme, rezervler, bütçe açığı, eğitim başarısı, suç oranları, kadın istihdamı, çocuk yoksulluğu, afet kayıpları gibi alanlarda da benzer bir mantık işler. Fakat enflasyonun özel gücü şuradadır: Herkes onu kendi bedeniyle ölçer. İşsizlik verisini herkes doğrudan hissetmeyebilir; büyüme oranı soyut kalabilir; bütçe açığı teknik görünebilir. Ama enflasyon, herkesin mutfağına girer. Her alışveriş bir veri deneyimidir. Her fiyat etiketi küçük bir istatistik bültenidir. Halkın kendi TÜİK'i pazardır, markettir, kira kontratıdır, fatura zarfıdır. Devletin verisi bu gündelik veriyle çatıştığında, kaybeden yalnız kurum olmaz; ortak gerçeklik olur.

Bu ortak gerçeklik kaybı, Heterobilim Okulu'nun diliyle söylersek, toplumun etik metabolizmasını bozar. Çünkü ölçü ahlâkî bir şeydir. Tartıda hile yapmak neden ahlâksızlıktır? Çünkü yalnız malı değil, güveni de çalarsınız. Devletin rakamı da kamusal tartıdır. Eğer o tartıya gölge düşerse, yurttaş sadece gelirinden değil, hakikat duygusundan da eksilir. İnsanların "TÜİK başka, çarşı başka" demesi basit bir mizah değildir; devletin terazisine duyulan derin kuşkunun halk dilindeki formudur. Bu cümlede öfke vardır, alay vardır, çaresizlik vardır, ama en çok da kırılmış güven vardır. Kırılmış güven, kolay tamir edilmez. Çünkü güven, rakamla değil, tekrar eden dürüstlikle inşa edilir.

Burada devlet aklının en büyük yanılgısı şudur: Kısa vadede düşük görünen veri siyasi rahatlama sağlayabilir sanılır. Oysa orta ve uzun vadede güven kaybı, açıklanan her veriyi değersizleştirir. Bir ülkenin istatistik kurumu kuşku nesnesi hâline geldiğinde, sadece muhalefet eleştirisi güçlenmez; yatırımcı da şüphe eder, akademisyen de, sendika da, memur da, emekli de, piyasa aktörü de. Çünkü herkes kendi hesabını yapmaya başlar. Ortak veri zemini dağılır. Ortak veri zemini dağılınca ortak çözüm zemini de dağılır. Ekonomide rasyonalite yalnız faiz artırmak veya bütçe disiplinine dönmek değildir; veriye güveni yeniden kurmaktır. Güven olmadan program olmaz; olsa olsa program metni olur.

TÜİK'in ve resmî enflasyon verisinin etrafındaki kriz, bu nedenle AK Parti döneminin büyük hakikat krizinin ekonomik yüzüdür. Medyada haberin, hukukta delilin, siyasette kavramın başına gelen şey, ekonomide rakamın başına gelmiştir. Rakam önce teknik görünümünü korur, sonra siyasal savunma hattına çekilir, sonra güvenini kaybeder, sonra toplum kendi alternatif ölçülerini üretmeye başlar. Bu döngü kırılmadıkça enflasyon yalnız fiyatları değil, kamusal akı da yükseltip düşüren bir hastalık gibi çalışır. Bugün Türkiye'de enflasyon tartışması ekme fiyatından ibaret değildir; hakikatin fiyatıdır. Bir toplum doğru rakama ulaşmak için bile mücadele etmek zorunda kalıyorsa, orada demokrasi yalnız sandıkta değil, istatistik tablosunda da yaralanmıştır.

Verinin terbiyesi en nihayetinde yurttaşın terbiyesidir. İktidar, rakamı hizaya sokarak yurttaşın itirazını da hizaya sokmak ister. "Senin hissettiğin değil, benim ölçtüğüm gerçek" der. Oysa demokratik toplumda veri, yurttaşın yukarıdan inen bir emir değil, kamusal denetime açık bir ortak akıl ürünüdür. Verinin yöntemi tartışılabilir olmalı, ham veriye erişim genişlemeli, kurum yöneticileri siyasal sadakatle değil mesleki liyakatle belirlenmeli, medya bu verileri korkusuzca sorgulamalı, akademi alternatif analizler yapabilmeli, sendikalar ve meslek örgütleri kendi saha verileriyle kamusal tartışmaya katılabilmelidir. Şeffaflık olmadan istatistik, bürokratik büyüye dönüşür. Bürokratik büyü ise modern devletin muskasıdır; parlak görünür, ama hastayı iyileştirmez.

Sonuçta TÜİK, enflasyon ve rakamların siyasal vesayeti meselesi bize şunu gösterir: İktidar, yalnız insanların ne düşündüğünü değil, neyi gerçek sayacağını da yönetmek ister. Bunun için bazen televizyon ekranını, bazen mahkeme kararını, bazen ders kitabını, bazen istatistik bültenini kullanır. Enflasyon verisi bu aygıtların en gündelik, en somut, en yakıcı olanıdır. Çünkü rakam doğrudan sofraya oturur. Eğer o rakam güven vermiyorsa, devlet sofraya şüpheyle oturmuş demektir. Şüpheyle oturan devletin duası uzun sürmez. Halk bir süre susar, hesabı içinden yapar, fişleri saklar, fiyatları hatırlar, komşusuyla konuşur, pazarcıyla dertleşir, sonra bir gün anlar: Onun hayatı ile resmî rakam arasında yalnız fark yoktur, siyasal bir uçurum vardır. O uçurumun adı toksik epistemitedir.

Filozof Kirpi: "Devlet teraziyi eğdiğinde yalnız ekmeğin gramı değil, halkın hakikate duyduğu güven de eksilir."

3) MEDYANIN GÜRÜLTÜ MAKİNESİ: HABER, PROPAGANDA VE KAMUSAL AKLIN DAĞITILMASI

Medya, modern toplumun yalnız gözü kulağı değildir; hafızası, sinir sistemi, dikkat rejimi, korku dağıtım şebekesi ve bazen de toplumsal vicdanın oksijen borusudur. Bir ülkede medya hakikate yaklaşmak için çalışıyorsa, toplum kendi yarasını görme imkânı bulur; medya iktidarın gölgesine girmişse, toplum kendi yarasını ancak resmî ışığın izin verdiği kadar seçebilir. İşte gürültü makinesi dediğimiz şey burada başlar: haberin yerini bilgilendirme değil, uyarılma alır; yurttaş bilgi sahibi olmaz, sürekli gerilir; olaylar anlaşılmaz, duygular yönetilir; gerçek görünür olmaz, paketlenir; soru sorulmaz, pozisyon alınır. Gürültü, sessizliğin zıddı değildir sadece; hakikatin üstüne örtülen siyasal dumandır. Bazen ekran bağıdır, ama toplum hiçbir şey duymaz. Çünkü ses vardır, anlam yoktur. Görüntü vardır, muhakeme yoktur. Uzman vardır, düşünce yoktur. Tartışma vardır, hakikat yoktur. Medya böyle çalıştığında kamusal akıl dağılır; herkes biraz bilir, çok öfkelenir, hızlı unuttur, kolay yönlendirilir.

Toksik epistemite, medya alanında en çok bu gürültü üzerinden işler. İktidar her zaman haberi tamamen yasaklamak zorunda değildir; bazen haberin çevresine öyle bir ses duvarı örer ki haber kendi anlamını kaybeder. Bir yolsuzluk iddiası çıkar, ertesi gün ekranlarda "dış operasyon" konuşulur. Bir hukuksuzluk tartışılır, hemen "milli güvenlik" dili devreye girer. Bir ekonomik kriz derinleşir, "küresel dalga" cümlesi stüdyoları dolaşır. Bir depremde ihmal zinciri sorulur, "şimdi birlik zamanı" denir. Bir gazeteci belge yayımlar, önce

belgenin içeriği değil, gazetecinin niyeti tartışılır. Bir muhalif belediye soruşturulur, hukukî süreçten önce ekran mahkemesi kurulur. Böylece haber, kendi nesnesinden koparılır; olay konuşulmaz, olayın iktidara zarar verme ihtimali konuşulur. Bu, habercilik değil, siyasal hasar kontrolüdür. Daha doğrusu haber kılığında hasar kontrolü.

Medyanın gürültü makinesine dönüşmesi, yalnızca yandaş yorumcuların çok konuşmasıyla açıklanamaz. Mesele daha derindir. Medya mülkiyeti, kamu ilanları, lisans baskısı, yargı tehdidi, reklam ekonomisi, oto sansür, sosyal medya düzenlemeleri, haber sitelerine erişim engelleri, gazeteciler üzerindeki davalar, RTÜK cezaları, algoritmalar ve platform bağımlılığı birlikte çalışır. Bu yapı içinde haber, bağımsız bir kamusal hizmet olmaktan çıkar, kırılğan bir hayatta kalma faaliyetine dönüşür. Reuters Institute'un 2025 Türkiye değerlendirmesi, 2024 boyunca Türkiye medyasının ciddi hukukî ve hükûmet baskılarıyla karşılaştığını, en az 10 gazetecinin tutuklandığını, 57 gazetecinin gözaltına alındığını ve 30'dan fazla gazetecinin çeşitli suçlamalarla mahkûm edildiğini aktarıyor. Bu tablo, medya krizinin münferit değil, sistematik bir baskı iklimi içinde okunması gerektiğini gösterir.

Burada iktidarın temel ihtiyacı şudur: olayları ortadan kaldırmak değil, olayların anlamını yönetmek. Çünkü modern toplumda hiçbir şey tamamen saklanamaz. Herkesin cebinde kamera vardır, sosyal medya vardır, bağımsız haber siteleri vardır, yurttaş gazeteciliği vardır, sızıntılar vardır, tanıklıklar vardır. O hâlde iktidarın eski usul sansürle yetinmesi mümkün değildir. Yeni yöntem daha inceliklidir: görünür olanı anlamsızlaştırmak, çoğaltmak, dağıtmak, kirliletmek, bağlamından koparmak, karşı iddialarla boğmak, alay konusu yapmak, yorgunluk üretmek. Bir hakikat ortaya çıktığında ona karşı tek bir yalan üretmek yetmez; yüzlerce yorum, onlarca komplo, sayısız "ama", "fakat", "zaten", "peki ya onlar" cümlesi piyasaya sürülür. Hakikat bir masanın üzerine konur; sonra o masanın üzerine çamur, dosya, bayrak, megafon, öfke, hamaset, korku ve magazin yığılır. Bir süre sonra kimse masada ne olduğunu göremez. Gürültü makinesi tam olarak budur.

Bu makinenin ilk dişlisi gündem hızıyla çalışır. Türkiye'de gündem yalnız hızlı değişmez; kasıtlı biçimde hızlandırılır. Olayların sindirilmesine izin verilmez. Daha bir skandalın ne olduğu anlaşılmeden yeni bir kavga başlar. Daha bir hukuksuzluğun adı konmadan başka bir tehdit dolaşıma sokulur. Daha bir ekonomik kararın etkisi hesaplanmadan yeni bir dış politika krizi ekrana düşer. Böylece toplumun hafızası uzun süreli muhakeme yapamaz hâlde gelir. Kamusal akıl, kısa devre yapar. Yurttaşın zihni artık meseleyi takip etmez; yalnızca duygusal tepki verir. Bu tepki çoğu zaman öfke, korku, alay, çaresizlik veya kabile sadakati biçiminde ortaya çıkar. Haber insanı bilgilendirmek yerine sürekli dürtür. Dürtülen insan düşünmez; irkilir. Sürekli irkilen insan ise sonunda yorgun düşer. İktidarın sevdiği yurttaş tipi de budur: çok uyarılmış, az düşünmüş, çok kızmış, çabuk unutmuş yurttaş.

İkinci dişli, kavramların kirlenmesidir. "Haber", "tarafsızlık", "milli irade", "terör", "operasyon", "algı", "provokasyon", "dezenformasyon", "beka", "yerli ve milli" gibi kavramlar, gerçekliği açıklamak yerine gerçekliği hizaya sokmak için kullanıldığında medya dili zehirlenir. Özellikle "dezenformasyon" kavramı burada kritik bir örnektir. Elbette yalan haber, manipülasyon ve dijital iftira modern toplumlar için gerçek bir sorundur. Fakat iktidar bu sorunu eleştirel haberi bastırmak, bağımsız gazeteciye sindirmek, sosyal medya kullanıcılarını korkutmak ve kamusal tartışmayı kontrol etmek için kullanırsa, dezenformasyonla mücadele adı altında hakikatin kendisi denetlenmeye başlanır. Yalanla mücadele bahanesi, doğrunun üstünde polis nöbetine dönüşür. O zaman soru şudur: Dezenformasyonu kim tanımlıyor? Hangi kurum, hangi bağımsızlıkla, hangi ölçüyle, hangi denetim altında? Toksik epistemite, tam bu soruyu sordurtmamaya çalışır.

Üçüncü dişli, medya sahipliği ve ekonomik bağımlılıktır. Bir medya kuruluşunun sahibi kamu ihalelerine, bankalara, iktidar ilişkilerine, reklam pastasına veya regülasyon tehdidinde bağımlıysa, haber odasında görünmeyen bir sansür memuru dolaşır. O memurun adı bazen patron olur, bazen genel yayın yönetmeni, bazen reklam veren, bazen mahkeme, bazen RTÜK, bazen vergi denetimi, bazen telefon. Gazeteci haber

yazmadan önce haberi değil, haberin sonuçlarını düşünmeye başlar. “Bu doğru mu?” sorusunun yanına “Bize ne olur?” sorusu eklenir. Habercilik o anda sakatlanır. Çünkü gazetecilik biraz da risk alma mesleğidir; fakat risk tek taraflı büyürse, medya kurumu ya susar ya da iktidarın dilini ödünç alır. Türkiye’de bağımsız haber sitelerinin ekonomik kırılabilirliği de bu baskı ikliminin başka bir yüzüdür; Reuters’ın 2025 tarihli haberinde T24, Medyascope, Diken ve BirGün gibi bağımsız sitelerin Google algoritma değişiklikleri sonrası trafik kaybı yaşadığı, bunun mali sürdürülebilirliklerini tehdit ettiği aktarılmıştı. Haberde ayrıca Türkiye’de medyanın büyük bölümünün hükümet etkisi altında olduğuna dair değerlendirmelere yer veriliyordu.

Dördüncü dişli, ekran tartışmalarının tiyatroya dönüşmesidir. Tartışma programları, demokratik toplumlarda fikirlerin çarpıştığı alanlar olabilir. Fakat Türkiye’de çoğu zaman bu programlar hakikati açmak yerine hakikati tüketir. Aynı yüzler, aynı cümleler, aynı öfkeler, aynı sahte karşıtlıklar, aynı kontrollü gerilimler. Bir konu masaya yatırılmaz, sahneye sürülür. Konuşmacılar bilgi üretmez, rol oynar. Biri devlet aklı olur, biri öfkeli muhalif olur, biri güvenlikçi olur, biri “tarafsız uzman” kostümünü giyer, biri sözde halkın sesi olur. Sonra hepsi bağırır. İzleyici kendini tartışma izliyor sanır; aslında duygusal pozisyon provasına alınmıştır. Hangi cümleye kızacak, hangi kavrama alkış tutacak, hangi kişiden nefret edecek, hangi korkuyu içselleştirecek? Ekran bunu öğretir. Gürültünün pedagojisi vardır. O pedagoji, yurttışa düşünmeyi değil, refleks üretmeyi öğretir.

Beşinci dişli, muhalif sesin kriminalize edilmesidir. Bir haberin doğru olup olmadığını tartışmak başka şeydir; o haberi yapan kişiyi düşmanlaştırmak başka. Toksik medya düzeni, haberin içeriğiyle uğraşmak yerine habercinin karakterine, bağlantılarına, geçmişine, niyetine saldırır. Böylece kamusal tartışma delilden kişiliğe kayar. “Bu belge doğru mu?” sorusu yerine “Bu gazeteci kimin adamı?” sorusu geçer. “Bu iddia araştırılmalı mı?” yerine “Bu haber kime yarıyor?” denir. “Bu yolsuzluk var mı?” yerine “Neden şimdi gündeme geldi?” diye sorulur. Elbette haberin zamanlaması ve siyasal bağlamı tartışılabilir; fakat bu sorular içeriği yok etmek için kullanıldığında, medya hakikat aracı değil, iktidar refleks hâline gelir. En eski numaradır: Haberi öldüremiyorsan habercinin üstüne çamur at.

Altıncı dişli, sosyal medyanın hem kaçış alanı hem de yeni gürültü cehennemi hâline gelmesidir. Ana akım medya iktidar etkisi altına girdikçe yurttış dijital alana yönelir. Bu, bir imkân açar; bağımsız haberler dolaşır, tanıklıklar görünür olur, sansürlenmiş bilgiler kendine yol bulur. Fakat iktidar bu alanı da boş bırakmaz. Bot hesaplar, trol ağları, koordineli kampanyalar, erişim engelleri, içerik kaldırma talepleri, soruşturmalar, kullanıcı gözaltıları, platform baskısı devreye girer. Freedom House’un 2025 Türkiye internet özgürlüğü raporu, Türkiye’yi “Not Free” kategorisinde değerlendiriyor; raporda sosyal medyanın engellenmesi, web sitelerinin bloklanması, ağ kısıtlamaları, hükümet yanlı yorumcular ve kullanıcıların tutuklanması gibi başlıklar yer alıyor. Bu, dijital alanın da kamusal akıl için özgür bir vaha olmaktan uzaklaştığını gösterir.

Sosyal medya gürültüsü, televizyon gürültüsünden farklı çalışır. Televizyon merkezîdir; sosyal medya parçalıdır. Televizyonda iktidar bir anlatı kurar; sosyal medyada binlerce küçük anlatı çarpışır. Televizyon izleyiciyi pasif kılar; sosyal medya kullanıcıyı sürekli tepki veren bir varlığa dönüştürür. Fakat ikisinin ortak sonucu benzer olabilir: dağılmış dikkat. Yurttış artık uzun okumaz, hızlı kaydırır. Derinlemesine araştırmaz, başlığa tepki verir. Belgeye bakmaz, ekran görüntüsüne inanır. Olayı takip etmez, gündem etiketine katılır. Bu hız, eleştirel aklı zayıflatır. Hakikat, sabır ister; sosyal medya sabırsızdır. Hakikat, bağlam ister; sosyal medya kesit sever. Hakikat, muhakeme ister; sosyal medya refleks ister. Böylece dijital alan, hem iktidar denetimine karşı nefes borusu olur hem de hakikatin parçalandığı yeni bir pazar yerine dönüşür. Kurnaz iktidarlar bu çelişkiyi sever. Çünkü gürültü çoğaldıkça sorumluluk bulanıklaşır.

Yedinci dişli, haberin yerine duygu yönetiminin geçmesidir. İktidar medyası yalnızca “şu oldu” demez; “şuna böyle hissetmelisin” der. Ekonomi kötüye gidiyorsa sabır, dış politika geriliyorsa gurur, hukuk eleştiriliyorsa öfke, protesto varsa korku, seçim varsa beka, afet varsa tevekkül, yolsuzluk iddiası varsa kuşku, muhalefet başarısı varsa küçümseme, iktidar başarısızlığı varsa mazur görme duygusu üretilir. Bu duygu dağıtımı,

propaganda makinesinin kalbidir. Çünkü insanlar çoğu zaman çıplak bilgiyle değil, bilgiye eklenen duyguyla hareket eder. Haber, duygusuz olmaz; zaten insan dünyasında hiçbir bilgi tamamen duygusuz değildir. Sorun duygunun varlığı değil, duygunun merkezi olarak yönetilmesidir. Medya yurttaşın vicdanını uyandırmak yerine onun korkusunu, öfkesini, hıncını, mağduriyetini ve aidiyetini sürekli kaşırsa, kamusal akıl yerini kolektif sinir krizine bırakır.

Sekizinci dişli, unutmamanın örgütlenmesidir. Gürültü makinesi yalnızca konuşurmaz, unutturur. Unutmak burada pasif bir zaaf değil, aktif bir siyasal işlemdir. Bir dosya gündeme gelir, birkaç gün konuşulur, sonra yeni bir dosya onu gömer. Bir facia yaşanır, sorumlular tartışılır, sonra başka bir kavga gelir. Bir rapor yayımlanır, birkaç uzman konuşur, sonra ekran magazini başlar. Bir gazeteci tutuklanır, dayanışma çağrısı yapılır, sonra herkes başka bir gündeme sürüklenir. Böylece hiçbir olay kamusal hafızada yeterince derin iz bırakmaz. Hesap sorma kültürü oluşmaz. Olaylar birbirine bağlanmaz. Rejimsel örüntü görülmez. Her şey tekil kaza, münferit hata, aşırı yorum, muhalefet abartısı gibi kalır. Oysa siyasal çürüme çoğu zaman tek tek olaylardan değil, olayların birbirine bağlanamamasından güç alır. Medya bu bağlantıyı kurmadığında ya da kurdurmadığında, kamusal hafıza delik deşik olur.

Dokuzuncu dişli, "tarafsızlık" maskesinin kötüye kullanılmasıdır. Gerçek gazetecilikte tarafsızlık, iktidar ile mağdur arasında eşit mesafede durmak değildir; hakikate sadakat göstermektir. Bir yerde güç asimetrisi varsa, tarafsızlık adına güçlünün dilini aynen taşımak, tarafsızlık değil, güç aktarımıdır. Bir yurttaş hakkını ararken devlet aygıtıyla karşı karşıyaysa, gazetecinin görevi iki tarafın açıklamasını yan yana koyup çekilmekten ibaret değildir; iddiayı araştırmak, delili kovalamak, sorumluluğu takip etmektir. Fakat toksik medya düzeninde "tarafsızlık" çoğu zaman risk almama bahanesine dönüşür. "Biz iki tarafı da verdik" denir; ama bir tarafın elinde devlet gücü, medya ağı, yargı sopası, para ve propaganda vardır, diğer tarafın elinde sadece tanıklık. Bu durumda mekanik denge, ahlâkî dengesizlik üretir. Haber, hakikatin değil, simetrisinin kurbanı olur.

Onuncu dişli, kamusal aklın kabilelere bölünmesidir. Medya ortak gerçeklik alanı olmaktan çıkınca herkes kendi mahallesinin medyasına çekilir. İktidar seçmeni kendi ekranından, muhalif seçmen kendi kanalından, milliyetçi kendi yorumcusundan, İslamcı kendi haber sitesinden, seküler kendi sosyal medya çevresinden beslenir. Herkes ötekini haberini yalan, kendi haberini doğal kabul eder. Böylece aynı ülkede yaşayan insanlar aynı olayları farklı evrenlerde izler. Birine göre protesto hak arayışıdır, diğerine göre kaos planı. Birine göre gazeteci görevini yapmıştır, diğerine göre operasyon çekmiştir. Birine göre mahkeme kararı siyasaldır, diğerine göre adalet yerini bulmuştur. Ortak gerçeklik zemini çöktüğünde demokrasi de sandık aritmetiğine sıkışır. Çünkü demokrasi yalnız oy vermek değil, ortak olaylar hakkında asgari müşterek kurabilmektir. Medya bu müştereki yok ettiğinde toplum siyasal kabileler toplamına dönüşür.

AK Parti dönemi burada özel bir medya laboratuvarı sundu. İlk yıllarda eski merkez medyanın vesayetçi dili, seçilmiş iktidarlara karşı buyurgan tavrı ve toplumun muhafazakâr kesimlerini küçümseyen üslubu haklı biçimde eleştirildi. Bu eleştiride gerçek bir demokratik damar vardı. Fakat zamanla bu eleştiri, daha özgür bir medya düzeni kurmak yerine yeni bir medya vesayetine dönüştü. Eski merkezin kibri yıkıldı, fakat yerine çoğulcu bir kamusal alan değil, iktidar merkezli yeni bir iletişim mimarisi kuruldu. Bu mimaride haber, iktidarın meşruiyetini beslediği ölçüde makbuldü. Eleştirel medya ise ya marjinalleştirildi, ya kriminalize edildi, ya ekonomik olarak sıkıştırıldı, ya dijital alana itildi. Eski vesayet eleştirisi, yeni vesayetin ahlâkî bahanesine dönüştü. Tarihin ironisi bazen çok zalimdir; dün susturulmuş olanın dilini savunanlar, bugün başkasının sesini kısmayı "milli duruş" diye pazarlayabilir.

Medyanın gürültü makinesi özellikle kriz anlarında daha sert çalışır. Kriz, hakikatin en fazla gerekli olduğu andır. Depremde insanlar hangi binaların neden yıkıldığını, hangi kurumların neyi ihmal ettiğini, yardımın neden geciktiğini, imar aflarının nasıl sonuçlar doğurduğunu bilmek ister. Ekonomik krizde insanlar hangi

politikaların hayat pahalılığını artırdığını, kimin kazandığını, kimin kaybettiğini, hangi kararların bedelini kimlerin ödediğini bilmek ister. Hukuk krizinde insanlar delilin ne olduğunu, kararın gerekçesini, sürecin bağımsızlığını bilmek ister. Fakat gürültü makinesi krizi bilgiyle değil, duygu ve sadakatle yönetir. "Eleştirmeyin", "devletin yanında olun", "dışarıya koz vermeyin", "şimdi zamanı değil", "moral bozmayın." Bu cümleler masum görünür, ama çoğu zaman hakikatin boğazına takılan tülbenttir. Elbette dayanışma gerekir, fakat hakikatsiz dayanışma iktidarın konforudur. Hakikatin olmadığı yerde yas bile eksik kalır.

Burada muhalif medya da masum bir cennet değildir. Toksik epistemite bütün alanı kirlettiğinde muhalif medya da bazen hızın, öfkenin, teyitsiz bilginin, kabile memnuniyetinin ve sosyal medya alkışının esiri olabilir. İktidarın gürültüsüne karşı hakikat üretmek zordur; daha kolay olan karşı gürültü üretmektir. Fakat karşı gürültü de kamusal aklı onarmaz. Muhalif medya hakikate sadakatini kaybeder, yalnız kendi kitlesini rahatlatan içerikler üretirse, iktidarın kurduğu epistemik bataklığın başka bir köşesinde debelenir. Bu nedenle medya eleştirisi yalnız yandaş medya eleştirisiyle sınırlı kalmamalıdır. Asıl ölçü şudur: Bir medya pratiği yurttaş daha bilgili, daha sakin, daha sorgulayıcı, daha hafızalı, daha adil kılıyor mu; yoksa sadece daha öfkeli, daha kabileci, daha yorgun ve daha kolay manipüle edilir hâle mi getiriyor? Bu soru acımasızdır, ama gereklidir.

Haberin propaganda tarafından yutulması, toplumun ahlâkî duyarlılığını da bozar. Çünkü haber yalnız bilgi vermez, hangi acının görüleceğini de belirler. Kimin ölümü yas tutulacak, kimin ölümü istatistik olacak? Kimin gözaltısı haber, kimin gözaltısı sessizlik olacak? Kimin yoksulluğu dram, kimin yoksulluğu tembellik diye sunulacak? Kimin öfkesi haklı, kimin öfkesi provokasyon sayılacak? Medya bu seçimi yaptığında toplumun vicdan haritasını da çizer. Toksik medya düzeninde bazı acılar büyütülür, bazıları küçültülür, bazıları görünmez kılınır, bazıları düşmanlaştırılır. Böylece yurttaş, herkesin acısına aynı ahlâkî dikkatle bakma yeteneğini kaybeder. Kabile ahlâkı başlar: Bizim ölülerimiz şehit, onların ölüleri sayı; bizim mağduriyetimiz tarih, onların mağduriyeti taktik; bizim öfkemiz haysiyet, onların öfkesi kaos. Bu dil, toplumun vicdanını parçalara böler.

Heterobilim Okulu açısından medya meselesi, yalnız iletişim politikası değil, sinaptik hafıza meselesidir. Toplumun sinir uçları haberle birbirine bağlanır. Bir köydeki maden faciası, bir şehirdeki kira krizi, bir mahkemedeki adalet arayışı, bir üniversitedeki baskı, bir annenin feryadı, bir işçinin grevi, bir çocuğun açlığı, medya aracılığıyla ortak hafızaya katılır. Medya bu bağları kurarsa toplum hisseder. Medya bu bağları koparırsa toplum hissizleşir. Gürültü makinesi, hissizleşmeyi bağırarak üretir. İnsan her şeyi duyar, hiçbir şeyi içine alamaz. Bu, modern barbarlığın en rafine biçimlerinden biridir: duyarsızlık sessizlikten değil, aşırı uyarımdan doğar. Çok fazla ses, vicdanı sağır edebilir.

Kamusal aklın dağıtılması, nihayetinde yurttaşlık bilincinin dağıtılmasıdır. Yurttaş bilgiyle karar verir, hafızayla hesap sorar, muhakemeye pozisyon alır, vicdanla sınır çizer. Medya bu dört yeteneği beslemezse, siyaset taraftarlık pazarına dönüşür. Haber yerine propaganda, soru yerine slogan, delil yerine ima, araştırma yerine linç, hafıza yerine gündem, muhakeme yerine öfke geçer. Böyle bir ortamda iktidar, yalnız kendisini savunmaz; toplumun düşünme biçimini de kendine benzetir. Herkes kısa konuşur, sert hüküm verir, çabuk unuttur, kendi tarafını aklar, karşı tarafı karalar. Hakikat artık ortak bir arayış değil, kabileler arası mühimmat olur. Medyanın en büyük cinayeti de budur: haberi öldürmekten önce, hakikati birlikte arama ihtimalini öldürür.

Sonuçta medyanın gürültü makinesi, toksik epistemitenin en işlek fabrikasıdır. TÜİK rakamı terbiye eder, hukuk delili sıkıştırır, siyaset kavramı zehirler; medya ise bütün bu zehri dolaşıma sokar. Ekranlar, haber siteleri, sosyal medya akışları, tartışma programları, yorumcular, troller, algoritmalar ve resmî açıklamalar birlikte büyük bir dikkat rejimi kurar. Bu rejimde yurttaşın en kıymetli yeteneği, yani hakikate sakin biçimde yaklaşma kabiliyeti, sürekli bombalanır. AK Parti döneminde medya alanının geçirdiği dönüşüm, Türkiye'de

siyasal iktidarın yalnız devleti değil, kamusal algının damarlarını da yönetmeye çalıştığını gösteren en çıplak örneklerden biridir. Haber gürültüye dönüştüğünde toplumun aklı dağılır; aklı dağılan toplum, hakikati değil, en güçlü megafonu takip eder.

Filozof Kirpi: "Bir ülkede medya hakikatin lambası olmaktan çıkıp iktidarın projektörüne dönüşmüşse, halk aydınlanmaz; sadece gözleri kamaşır."

4) HUKUKUN HAKİKAT KAYBI: DELİL, KARAR VE MEŞRUIYETİN SİYASAL DİLİ

Hukuk, çoğu kişinin sandığı gibi yalnızca ceza veren, dava sonuçlandıran, dosya kapatan, karar yazan bir mekanizma değildir. Hukuk, toplumun "ne oldu?" sorusuna verdiği en resmî cevaptır. Bir olay yaşanır, bir iddia ortaya çıkar, bir zarar doğar, bir insan hakkının ihlâl edildiğini söyler, bir kamu görevlisi yetkisini kötüye kullanmakla suçlanır, bir yurttaş malını, bedenini, itibarını, özgürlüğünü korumak için mahkemeye gider. O anda hukuk, yalnız uyumsuzluğu çözmez; hakikatin hangi delillerle kurulacağını, hangi tanıklığın dinleneceğini, hangi belgenin değer taşıyacağını, hangi gerekçenin meşru sayılacağını, hangi iddianın ciddiye alınacağını belirler. Bu yüzden hukukun çöküşü, sadece adaletin çöküşü değildir; hakikatin kamusal inşasının çöküşüdür. Mahkeme salonu hakikatin soğuk laboratuvarıdır; orada ölçü bozulursa, toplumun vicdanındaki terazi de şaşar.

Hukukun hakikat kaybı dediğimiz şey, mahkemelerin hiç karar vermemesi değildir. Tam tersine, karar çoktur, dosya çoktur, duruşma çoktur, hüküm çoktur, gerekçe çoktur, mevzuat çoktur. Fakat kararların çokluğu, hakikatin varlığını garanti etmez. Bürokrasi de çok evrak üretir; bu, adalet ürettiği anlamına gelmez. Hukukun zehirlenmiş biçimi, biçimsel olarak çalışır görünür: dosya açılır, savunma alınır, bilirkişi raporu istenir, karar yazılır, istinaf ve temyiz yolları gösterilir. Fakat bütün bu ritüel, siyasal iklimin gölgesinde kendi iç hakikatini kaybederse, hukuk adaletin mekânı değil, meşruiyet dekoru hâline gelir. Dışarıdan bakıldığında bina yerindedir, cübbe yerindedir, mühür yerindedir, karar numarası yerindedir; fakat içerideki ruh eksilmiştir. Hukukun kalbi, sadece normla değil, bağımsızlıkla atar.

Hukuk ile hakikat arasındaki bağ, delil üzerinden kurulur. Delil, hukukun çıplak gerçeğe uzanan elidir. Tanık, belge, görüntü, bilirkişi incelemesi, keşif, yazışma, dijital kayıt, imza, kamera görüntüsü, banka hareketi, adli rapor; hepsi hakikatin parçalarıdır. Mahkeme bu parçaları toplar, tartar, ilişkilendirir, gerekçelendirir. Fakat delil siyasallaştığında hakikat dosyaya girerken renk değiştirir. Bazı deliller büyütülür, bazıları küçültülür; bazı tanıklar muteber, bazıları şüpheli sayılır; bazı raporlar hızla alınır, bazıları yıllarca bekler; bazı dosyalar jet hızıyla yürür, bazıları rutubetli raflarda yaşlanır. Bu noktada yurttaşın zihninde şu ölümcül soru belirir: Mahkeme hakikati mi arıyor, yoksa önceden belirlenmiş siyasal sonuca hukukî elbise mi diyor? Bu soru bir kez yerleşti mi, yalnız bir dosyayı değil, bütün hukuk düzenini zehirler.

Toksik epistemitenin hukuk alanındaki en belirgin sonucu, delilin anlam kaybetmesidir. Sağlıklı bir düzende delil, tarafların üzerinde tartıştığı ortak zemindir. Taraflar farklı yorum yapabilir ama belgenin varlığı, tanığın beyanı, görüntünün içeriği, raporun yöntemi üzerinde asgari bir ciddiyet vardır. Zehirlenmiş düzende ise delil bile kabileleşir. Bizim delilimiz kesin, onların delili kurgu; bizim tanığımız cesur, onların tanığı örgütlü; bizim raporumuz bilimsel, onların raporu ideolojik; bizim mağduriyetimiz hakikat, onların mağduriyeti tiyatro. Hukuk bu kabileleşmeyi durdurması gereken kurumken, eğer kendisi bu dilin parçası olursa, artık hakikatin hakemi değil, siyasal kavganın tercümanı olur. İşte hukukun hakikat kaybı burada başlar: delil, delil olduğu için değil, kimin işine yaradığına göre değer görür.

AK Parti dönemi açısından hukuk meselesi, yalnız mahkeme kararlarıyla sınırlı okunamaz; devlet iktidarının meşruiyet üretme tarzıyla birlikte düşünülmelidir. İlk dönemlerde "vesayetle mücadele", "demokratikleşme",

“askerî yargının sınırlandırılması”, “başörtüsü yasağı”, “bürokratik tahakküm”, “mağdur çoğunluğun hakkı” gibi başlıklar üzerinden güçlü bir hukuk ve özgürlük söylemi kuruldu. Bu söylemin toplumsal karşılığı vardı; çünkü Türkiye’de eski devlet aklının kapalı, buyurgan, seçkinci ve çoğu zaman hukuku araçsallaştıran bir tarafı gerçekten vardı. Fakat zaman içinde eski vesayet eleştirisi, yeni bir hukuk vesayetinin gerekçesine dönüştü. “Millet adına” konuşan iktidar, bir noktadan sonra hukukun kendisini de millet adına hizaya sokma hakkını kendinde gördü. Oysa hukuk, millet adına bile olsa iktidarın emrine girerse hukuk olmaktan çıkar. Hukuk, çoğunluğun alkışına değil, hakkın ölçüsüne bağlıdır.

Hukukun siyasal dile teslim olmasının ilk belirtisi, suç ve düşman kategorilerinin genişlemesidir. Bir ülkede muhalefet, gazetecilik, akademik eleştiri, sivil toplum faaliyeti, sokak protestosu, belediye yönetimi veya sosyal medya paylaşımı kolayca “terör”, “iltisak”, “provokasyon”, “dezenformasyon”, “dış bağlantı”, “milli güvenliğe tehdit” gibi kavramlarla ilişkilendiriliyorsa, hukuk dili dar anlamda suçla değil, geniş anlamda sadakatle ilgilenmeye başlamış demektir. Bu çok tehlikelidir. Çünkü ceza hukuku belirli fiilleri cezalandırmalıdır; niyet okuma, kimlik damgalama, siyasal aidiyet cezalandırma aracına dönüşmemelidir. Suç kategorileri bulanıklaştıkça yurttaşın özgürlük alanı daralır. İnsan neyin suç olduğunu değil, hangi sözün kimin hoşuna gitmeyeceğini düşünerek yaşar. Bu da hukukun değil, korkunun düzenidir.

İkinci belirti, yargı süreçlerinin siyasal zamanlamayla ilişkilendirilmesidir. Bir dosya yıllarca bekler, sonra seçim öncesi hızlanır. Bir soruşturma aylarca sessiz kalır, sonra siyasi kriz döneminde canlanır. Bir tutuklama kararı, toplumsal muhalefetin yükseldiği anda gelir. Bir dava, kamuoyu baskısı düşünce unutulur. Elbette her dosyanın kendi usulî gerekçesi olabilir; fakat toplumun geniş kesimleri yargı hamlelerini siyasal takvimle birlikte okumaya başlamışsa, burada yalnız algı sorunu yoktur, kurumsal güven sorunu vardır. Hukuk, yalnız bağımsız olmak zorunda değildir; bağımsız görünecek kadar da şeffaf, tutarlı ve gerekçeli olmak zorundadır. Adaletin görüntüsü, adaletin kendisinin yerine geçmez ama onun kamusal inandırıcılığı için vazgeçilmezdir.

Üçüncü belirti, tutuklamanın cezaya dönüşmesidir. Ceza muhakemesinde tutuklama istisnâ bir tedbirdir; kaçma şüphesi, delil karartma ihtimali, somut gerekçeler gibi sıkı şartlarla uygulanmalıdır. Fakat siyasal davalarda tutuklama, çoğu zaman hükümden önce verilen fiilî cezaya dönüşür. İnsan aylarca, yıllarca özgürlüğünden mahrum kalır; sonunda beraat etse bile hayatı parçalanmış, itibarı zedelenmiş, ailesi yıpranmış, işi bozulmuş, toplumsal varlığı örselenmiş olur. Böyle bir düzende beraat bile tam onarım sağlamaz. Hukuk, “sonunda aklanın” diyerek kendi gecikmiş şiddetini temize çıkaramaz. Çünkü özgürlük, dosya sonunda iade edilecek bir emanet değildir; her gün yaşanan bir haktır. Tutuklamanın siyasallaşması, hukukun hakikat arama faaliyetini cezalandırma pratiğine yaklaştırır.

Dördüncü belirti, gerekçenin zayıflamasıdır. Hukukta karar kadar gerekçe de önemlidir. Gerekçe, hâkimin topluma “Neden böyle karar verdim?” diye hesap vermesidir. Gerekçesiz ya da kalıp gerekçeli karar, yalnız tarafları değil, kamusal aklı da küçümser. Çünkü hukukî gerekçe, hakikatin akıl yürütme zinciridir. Delilden sonuca nasıl gidildiğini gösterir. Eğer kararlar klişe ifadelerle, soyut güvenlik kaygılarıyla, kalıp suçlamalarla, yeterince tartışılmamış delillerle kuruluyorsa, hukuk kendi epistemik sorumluluğunu terk eder. “Dosya kapsamı”, “mevcut delil durumu”, “kuvvetli suç şüphesi”, “kaçma ihtimali” gibi ifadeler somutlaştırılmadığında, hukuk dili sis üretir. Sis ise her iktidarın sevdiği iklimdir.

Beşinci belirti, hukukî kavramların siyasal slogana dönüşmesidir. “Milli irade”, “kamu düzeni”, “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü”, “milli güvenlik”, “terörle mücadele”, “toplumun huzuru” gibi kavramlar hukukta elbette yer alabilir. Fakat bunlar somut, dar, denetlenebilir ölçütler olarak değil de siyasal genişlikte kullanılırsa, temel hakların üstüne çöken dev gölgelere dönüşür. Her eleştiri kamu düzenine, her protesto güvenliğe, her haber devlete, her itiraz millete karşı gibi okunursa, hukuk özgürlüğü koruyan çerçeve olmaktan çıkar, iktidarın hassasiyetlerini koruyan zırh olur. Devletin hassasiyeti arttıkça yurttaşın hakkı küçülür. Oysa hukuk devletin asıl sınavı, güçlü olanın hassasiyetini değil, zayıf olanın hakkını korumasıdır.

Altıncı belirti, hukuk önünde eşitliğin görünür biçimde aşınmasıdır. Bir ülkede iktidara yakın kişilerle muhalif kişiler benzer iddialar karşısında farklı muamele görüyorsa, hukukî güven çöker. Birine hızlı takipsizlik, diğerine uzun tutukluluk; birine yumuşak dil, diğerine ağır suçlama; birine erişim kolaylığı, diğerine kapalı kapılar; birine medya koruması, diğerine ekran linç. Bu çifte standart, hukukun ahlâkî omurgasını kırar. Hukuk, sadece normların yazılı olduğu metinlerden oluşmaz; eşit uygulanma duygusuyla yaşar. Yurttaş "Bana başka, ona başka hukuk var" dediğinde, hukuk devleti kâğıt üzerinde kalsa bile toplumun vicdanında çökmüş demektir. Adaletin en büyük düşmanı bazen hukuksuzluk değil, seçici hukuktur.

Yedinci belirti, medya ile yargı arasındaki ilişkinin bozulmasıdır. Sağlıklı düzende medya yargıyı izler, sorgular, kamuoyunu bilgilendirir; yargı da medyanın baskısıyla değil, dosyayla hareket eder. Toksik düzende ise bazı dosyalar önce medyada mahkûm edilir, sonra hukukî süreç bu mahkûmiyet atmosferinde yürür. Ekranlarda sanık yaratılır, yorumcular savcılar, manşetler iddianame gibi yazılır, sosyal medya linci delil yerine geçer. Buna karşılık bazı dosyalar ise medyada hiç görünmez; görünmeyince kamuoyu baskısı oluşmaz, dosya sönümlenir. Böylece medya, yargının dışında ama yargıyı etkileyen bir paralel mahkeme gibi çalışır. Bu durum hem masumiyet karinesini hem de adil yargılanma hakkını aşındırır. İnsanlar önce kamuoyunda cezalandırılır, sonra mahkemeye çıkarılır. Bu tersine çevrilmiş adalet, hukukun değil, teşhir siyasetinin ürünüdür.

Sekizinci belirti, idarenin işlemleriyle yargısal denetim arasındaki mesafenin açılmasıdır. Devletin kamu gücü genişledikçe, yargının denetim kapasitesi daha da önemli hâle gelir. İhale, imar, çevre, güvenlik, toplantı ve gösteri hakkı, ifade özgürlüğü, kamu atamaları, belediyeler, üniversiteler, meslek örgütleri; bütün bu alanlarda idarenin işlemleri yargı denetimine açık olmalıdır. Fakat yargı idare karşısında çekingenleşirse, yürütme organı fiilen denetimsizleşir. Denetimsiz yürütme, hukuk devletinin içini boşaltır. Çünkü hukuk devleti, devletin vatandaş üzerinde hukukla sınırlanmasıdır; vatandaşın devlet karşısında dilekçe yazıp kaderini beklemesi değil. İdare "ben yaptım oldu" diline alıştığında, yargı da buna güçlü biçimde dur diyemediğinde, hukuk kamusal hakların kalktığı olmaktan çıkar, işlemlerin arşiv memuru olur.

Dokuzuncu belirti, olağanüstü hâl mantığının olağan zamana sızmasıdır. Türkiye'de darbe girişimi sonrasında oluşan güvenlik atmosferi, olağanüstü hâl uygulamaları ve KHK düzeni, hukuk düzeninin dilinde derin izler bıraktı. Olağanüstü hâl, adı üstünde istisnâ bir rejimdir; fakat istisna uzadığında, zihniyet kalıcılaşır. Devlet güvenlik gerekçesiyle hızlı karar almaya, geniş yetki kullanmaya, itirazı geciktirmeye, denetimi zayıflatmaya alışır. Sonra olağan dönem gelse bile olağanüstü hâlin siyasal refleksleri devam eder. Bu reflekslerin en tehlikelisi şudur: hak, güvenlik gerekçesi karşısında sürekli geri çekilmeye zorlanır. Oysa hukuk devletinde güvenlik ile özgürlük arasında kaba bir tahterevallî kurulamaz. Güvenlik, özgürlüğü yok ederek korunursa, geriye korunacak demokratik hayat kalmaz.

Onuncu belirti, Anayasa'nın ve yüksek yargı kararlarının siyasal tartışma nesnesine dönüşmesidir. Anayasa, iktidarı sınırlayan temel metindir; iktidarın işine geldiğinde hatırlayıp gelmediğinde tartışmaya açacağı bir dilek metni değildir. Anayasa Mahkemesi kararları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, yüksek yargı içtihatları, temel haklar rejiminin omurgasını oluşturur. Eğer siyasal aktörler bu kararları tanımama, etkisizleştirme veya keyfî biçimde yorumlama alışkanlığı kazanırsa, hukuk düzeninde hiyerarşi ve bağlayıcılık duygusu zedelenir. "Karar var ama uygulanmıyor" cümlesi, hukuk devleti için ölümcül bir cümledir. Çünkü hukuk, uygulanmayan metinlerle değil, sonuç doğuran normlarla yaşar. Uygulanmayan karar, hakikatin mahkemece kabul edilip hayatta inkâr edilmesidir.

Hukukun hakikat kaybı en çok mağdurda hissedilir. Bir insan mahkemeye gittiğinde sadece karar istemez; görülmek ister. Sözünün ciddiye alınmasını, delilinin tartışılmasını, acısının kayıt altına alınmasını, haksızlığın adının konmasını ister. Eğer hukuk bu görme işlevini kaybederse, mağdur ikinci kez yaralanır. Birinci yara olayın kendisidir; ikinci yara, hukuk tarafından görülmemesidir. Toksik hukuk düzenlerinde mağdurun sesi

çoğu zaman prosedürün soğuk koridorlarında kaybolur. Dilekçeler verilir, ara kararlar yazılır, duruşmalar ertelenir, raporlar beklenir, istinaf yolları tüketilir; fakat insanın içindeki adalet duygusu her celsede biraz daha üşür. Adalet geciktiğinde yalnız sonuç gecikmez; insanın devlete duyduğu son güven kırıntısı da gecikir, sonra çürür.

AK Parti iktidarı bağlamında hukukun siyasal dili, özellikle “milli irade” kavramı üzerinden güçlü bir meşruiyet hattı kurdu. Sandık başarısı, uzun süre hukuksal ve kurumsal eleştirilerin üzerinde bir zırh gibi kullanıldı. “Millet karar verdi” cümlesi, demokratik siyasetin meşru bir cümlesidir; fakat bu cümle yargı bağımsızlığını, medya özgürlüğünü, temel hakları, kuvvetler ayrılığını, kurumsal denetimi, hukukun üstünlüğünü bastırmak için kullanılırsa, demokrasi çoğunluk iktidarına indirgenir. Sandık iktidar verir, fakat hukuku askıya alma ruhsatı vermez. Seçilmiş olmak, hakikatin sahibi olmak değildir. Çoğunluk, hakikati oylayamaz. Bir mahkeme dosyasında delil neyse odur; sandık oranı delilin yerine geçemez.

Bu noktada “meşruiyetin siyasal dili” kavramı önem kazanır. Her iktidar kendi meşruiyetini anlatır; bu doğaldır. Fakat siyasal meşruiyet, hukukî meşruiyetin yerine geçirilirse, devletin dili tehlikeli biçimde kayar. “Biz milletin temsilcisiyiz, o hâlde bize yönelik her hukukî eleştiri millete saldırıdır” mantığı, hukuku kişiselleştirir. “Bize karşı dava, bize karşı karar, bize karşı soruşturma, bize karşı haber, millete karşı operasyondur” cümlesi, iktidar ile millet arasındaki sınırı siler. Bu sınır silindiğinde iktidarın hatası milletin onuruna, iktidarın eleştirisi devletin güvenliğine, iktidarın yolsuzluğu ülkenin itibarına bağlanır. Böylece hukukî denetim millî sadakat sınavına dönüşür. Oysa demokratik düzende iktidarı denetlemek, millete saldırı değil, millet adına yapılan zorunlu bir görevdir.

Hukukun siyasal dile teslim olması, yargı mensuplarını da baskı altına alır. Hâkim ve savcı yalnız mevzuatla değil, siyasal atmosferle de çevrilidir. Atama, terfi, disiplin, kamuoyu baskısı, medya hedef göstermesi, meslekî gelecek kaygısı, dosyanın siyasal hassasiyeti; bunların hepsi hukukî kararın etrafında görünmeyen basınçlar oluşturur. Bağımsız yargı, bu basınçlara karşı kurumsal güvence demektir. Eğer yargı mensubu karar verirken hukuktan başka şeyleri de düşünmek zorunda kalıyorsa, orada bağımsızlık yalnız metinde kalır. Hâkimin korktuğu yerde yurttaşın güvenmesi beklenemez. Savcının siyasal rüzgârı kolladığı yerde hakikatin soğukkanlı biçimde aranması zordur. Hukuk insanlardan oluşur; bu yüzden kurumsal cesaret olmadan norm cesur olamaz.

Bu durum toplumda derin bir öğrenilmiş güvensizlik üretir. İnsanlar dava açmadan önce “Haklı mıyım?” diye değil, “Sonuç çıkar mı?” diye düşünür. Hak arama yolları uzadıkça, masraflar arttıkça, kararlar öngörülemez hâle geldikçe, yargıya erişim de sınıfsal bir meseleye dönüşür. Parası olan iyi avukat tutar, zamanı olan bekler, bağlantısı olan yol bulur, gücü olan baskı kurar; sıradan yurttaş ise hukuk koridorlarında yorulur. Bu da adalet duygusunu zedeler. Hukuk herkese açık görünür ama herkes için aynı erişilebilirlikte değildir. Yoksulun hakkı ile zengininki teoride eşit olabilir; pratikte biri daha çok bekler, daha çok yorulur, daha çok vazgeçer. Vazgeçen yurttaş, hukuk devletinin sessiz kaybidir.

Hukukun hakikat kaybı, toplumsal hafızayı da bozar. Mahkeme kararları yalnız taraflar için değil, gelecek için de kayıt üretir. Bir ülkede faili meçhuller, yolsuzluk iddiaları, kamu ihmalleri, çevre felaketleri, iş cinayetleri, kolluk şiddeti, siyasal davalar hakkıyla aydınlatılmazsa, gelecek kuşaklara sisli bir tarih kalır. Hakikat yargı yoluyla kayda geçmeyince, toplum söylentiyle, travmayla, kabile anlatılarıyla yaşar. Herkes kendi hikâyesini taşır; ortak adalet zemini kurulamaz. Bu yüzden hukuk, hafızanın da bekçisidir. Kayıt altına alınmayan hakikat, zamanla ya unutulur ya da intikam duygusuna dönüşür. Adaletin geciktiği yerde hafıza paslanmaz; bilendir. Bu da siyasal barışı içten içe kemirir.

Toksik epistemiteyle zehirlenmiş hukuk düzeninde en sık görülen ruh hâli şudur: “Hukuken haklıyım ama siyasal olarak güçsüzüm.” Bu cümle, bir ülkedeki hukuk krizinin bütün anatomisini taşır. Çünkü hukuk tam da

güçsüzün güçlü karşısındaki sığınağı olmak zorundadır. Eğer yurttaş haklılığının yetmeyeceğini düşünüyorsa, hukuk devleti fikri ağır yara almıştır. Hukukun temel vaadi, iktidarı, parayı, kalabalığı, medyayı, nüfuzu ve şiddeti ölçüye bağlamaktır. Bu vaatten vazgeçildiğinde geriye çıplak güç kalır. Çıplak güç bazen devlet olur, bazen sermaye, bazen cemaat, bazen parti, bazen medya ordusu. Hukuk bu güçlerin karşısında eğilirse, yurttaş sadece davasını değil, yurttaşlık onurunu da kaybeder.

Heterobilim Okulu açısından hukuk, toplumun etik metabolizmasının en sert sınav alanıdır. Çünkü hukuk, soyut ahlâkın kurumsal bedene kavuştuğu yerdir. Vicdan tek başına yetmez; vicdanın usule, delile, gerekçeye, karara, denetime dönüşmesi gerekir. Toksik epistemite bu dönüşümü bozar. Hakikat, prosedür içinde kaybolur; adalet, siyasal dile esir düşer; karar, vicdanı ikna etmek yerine otoriteyi tekrar eder. Oysa hukuk dediğimiz şey, iktidarın sopasına madde numarası takmak değildir. Hukuk, gücün karşısına ölçü koyma cesaretidir. Hâkim cübbesinin düğmesiz olması boşuna değildir; cübbe kimsenin önünde iliklenmesin diye düğmesizdir. Fakat cübbenin düğmesi yok diye ruhu da düğmesiz sanmak saflık olur. Ruh, siyasal korkuya iliklenmişse, cübbenin biçimi adaleti kurtarmaz.

Sonuçta hukukun hakikat kaybı, Türkiye’de toksik epistemitenin en ağır boyutlarından biridir. TÜİK rakamla, medya gürlüyle, siyaset kavramla hakikati zehirlerken, hukuk delil ve karar üzerinden hakikatin son sığınağı olabilirdi. Eğer o sığınak da siyasetin diliyle konuşmaya başlarsa, toplumun ortak gerçeklik duygusu çöker. İnsanlar artık neyin suç, neyin hak, neyin delil, neyin karar, neyin adalet, neyin intikam olduğunu ayırt etmekte zorlanır. Hukuk buharlaşmaz; daha kötüsü, biçimini koruyarak ruhunu kaybeder. Kararlar yazılır, mühürler basılır, duruşmalar yapılır, dosyalar kapanır; fakat vicdan açık kalır. Açık kalan vicdan, bir ülkenin en derin dava dosyasıdır.

Filozof Kirpi: "Hukuk hakikati tartmayı bırakıp iktidarın dilini tartmaya başladığında, adalet terazisi değil, rejimin kantarı çalışır."

19

5) AK PARTİ VAKASININ BÜYÜK ÖZETİ: VESAYETLE MÜCADELEDEN HAKİKAT VESAYETİNE

AK Parti vakası, Türkiye siyasal tarihinde yalnızca uzun süreli bir iktidar hikâyesi değildir; hakikatin, meşruiyetin, medyanın, hukukun, verinin, kurumların ve halk duygusunun nasıl yeniden örgütlendiğini gösteren büyük bir siyasal laboratuvarıdır. Bu laboratuvarın ilk tabelasında "vesayetle mücadele" yazıyordu. Bürokratik devlet aklına, askerî müdahale geleneğine, merkez medyanın tepeden bakan diline, başörtüsü yasalarına, seçilmiş siyaset üzerindeki yargısal ve kurumsal baskılara karşı konuşan bir hareket vardı. Toplumun önemli bir kısmı bu dili sahici buldu. Çünkü eski Türkiye'nin vesayet düzeni gerçekten vardı; insanları dışlayan, milleti çocuk yerine koyan, sandığı gerektiğinde terbiye edilecek bir araç sayan, seçilmişleri sürekli gözetim altında tutan, laikliği bazen özgürlük değil yasak sopası gibi kullanan bir devlet aklı Türkiye'nin hafızasına ağır izler bırakmıştı. AK Parti bu yaraya dokundu. Fakat bir siyasal hareketin yaraya dokunması başka şeydir, zamanla o yaranın mülkiyetini alıp kendi iktidarının ebedî gerekçesine dönüştürmesi başka şeydir. AK Parti'nin büyük dönüşümü tam burada başladı: vesayete karşı çıkarken haklıydı; fakat iktidar derinleştikçe vesayet kavramını kendi denetimsizliğinin sigortasına çevirdi.

AK Parti, 14 Ağustos 2001'de kuruldu; 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra Türkiye’de uzun ve kesintisiz bir iktidar döneminin kapısını açtı. Partinin kendi anlatısı bu dönemi istikrar, reform ve hizmet siyasetiyle okurken, karşıt okumalar zaman içinde otoriterleşme, kurumsal zayıflama, medya baskısı, hukuk devleti gerilemesi ve kişiselleşmiş yürütme gücü ekseninde değerlendirir. Bu iki anlatı arasındaki mesafe bile Türkiye’de hakikat rejiminin nasıl parçalandığını gösterir. Aynı tarih bir kesim için "milletin iktidara gelişi", başka bir kesim için "kurumların parti-devlet mantığıyla çözülüşü"dür. Daily Sabah, AK Parti'nin 2002'den beri kesintisiz biçimde en uzun süre iktidarda kalan parti olarak Türk siyasal tarihinde özel bir yer edindiğini

vurgular; bu uzunluk, partinin yalnız seçim başarısını değil, devleti ve kamusal dili dönüştürme kapasitesini de büyütüştür.

İlk dönemin güçlü tarafını teslim etmek gerekir; aksi hâlde analiz değil, öfke broşürü yazmış oluruz. AK Parti, 2000'lerin başında eski merkezin kibirli diline karşı geniş halk kesimlerinin haysiyet talebini siyasallaştırdı. Dindar muhafazakârlar, taşra sermayesi, başörtülü kadınlar, eski merkez tarafından hor görülmüş toplumsal kesimler, piyasa ekonomisinden pay almak isteyen Anadolu kentleri, AB reformlarıyla özgürlük alanının genişleyeceğine inanan liberaller, askerî vesayetin gerilemesini isteyen demokratlar, Kürt meselesinde açılım beklentisi taşıyan çevreler; farklı nedenlerle aynı siyasal hatta buluştu. O dönemde AK Parti yalnız bir parti değil, bir geçiş imkânı gibi görüldü. Eski devletin soğuk mermerine karşı sıcak halk dili, bürokratik buyruğa karşı sandık meşruiyeti, yasakçı laikliğe karşı dinî görünürlüğün normalleşmesi, kapalı merkezlere karşı çevrenin yükselişi. Bu gerçekliği inkâr etmek, AK Parti'nin neden bu kadar güçlü bir toplumsal rıza ürettiğini anlamamaktır.

Fakat her güçlü rıza, içinde çürüme imkânı da taşır. Çünkü meşruiyet büyüdükçe iktidarın kendini denetleme ihtiyacı azalır. AK Parti'nin hikâyesinde kritik kırılma, vesayetle mücadele dilinin zamanla çoğulcu demokrasiyi güçlendirmek yerine kendi iktidar alanını tahkim eden bir meşruiyet makinesine dönüşmesidir. Eski vesayet "devlet bilir" diyordu; yeni iktidar dili "millet adına biz biliriz" demeye başladı. Eski düzen sandığı kuşkuyla izliyordu; yeni düzen sandığı bütün denetim mekanizmalarının üstüne çıkararak bir kutsallıkla konuştu. Oysa demokraside sandık vazgeçilmezdir ama yeterli değildir. Sandık iktidar üretir, hakikat üretmez. Seçim kazanmak, veri üzerinde, medya üzerinde, hukuk üzerinde, akademi üzerinde, tarih üzerinde, toplumun hafızası üzerinde sınırsız tasarruf hakkı vermez. Çoğunluk, delilin yerine geçemez. Halk desteği, kurumsal şeffaflığı iptal edemez. Seçilmiş olmak, yanılmazlık makamı değildir.

20

AK Parti'nin vesayetle mücadeleden hakikat vesayetine geçişini anlamak için dört ana alana bakmak gerekir: veri, medya, hukuk ve dil. Veri alanında iktidar, ekonomik gerçekliği yönetilebilir bir anlatıya dönüştürmeye çalıştı. Enflasyon, işsizlik, büyüme, yoksulluk ve refah göstergeleri yalnız teknik tablolar olarak değil, siyasal moral üretiminin parçaları olarak dolaşıma sokuldu. Halkın pazardaki deneyimiyle resmî açıklamalar arasındaki mesafe büyüdükçe, güven krizi derinleşti. Rakamlar artık yalnız ekonomistlerin tartıştığı veriler değil, yurttaşın devlete duyduğu inancın test alanı hâline geldi. Bir ülkede insanlar market fişiyile devlet bültenini karşılaştırmaya başlamışsa, orada ekonomi politikasından daha derin bir şey çatlamıştır: ortak ölçü duygusu.

Medya alanında eski merkezin vesayetçi dili yıkılırken, onun yerine çoğulcu ve özgür bir kamusal alan kurulmadı; büyük ölçüde iktidar merkezli bir iletişim mimarisi inşa edildi. Haber, araştırma ve denetim işlevinden uzaklaştırılıp rıza üretiminin parçası hâline getirildi. İktidara yakın medya organları krizleri başarı hikâyesi, eleştirileri operasyon, yoksulluğu küresel dalga, hukuksuzluğu güvenlik ihtiyacı, toplumsal itirazı kaos denemesi olarak çerçeveleyen bir dil geliştirdi. Bağımsız ve eleştirel medya ise ekonomik baskı, dava tehdidi, erişim engeli, reklam ambargosu, lisans baskısı ve hedef gösterme mekanizmalarıyla daraltıldı. Reuters Institute'un 2025 Türkiye değerlendirmesi, 2024 boyunca gazeteciler üzerindeki hukukî ve hükümet baskılarına dikkat çekerek tutuklama, gözaltı ve mahkûmiyet örneklerini kayda geçirdi.

Hukuk alanında ise vesayetle mücadele iddiası daha trajik bir dönüşüm geçirdi. Başlangıçta askerî ve bürokratik vesayetin sınırlandırılması, temel hakların genişletilmesi, yargının demokratikleşmesi gibi başlıklar öne çıkarken, zamanla hukuk siyasal mücadelenin en sert araçlarından biri olarak algılanmaya başladı. Mahkemelerin bağımsızlığı, yargı süreçlerinin tarafsızlığı, tutuklama tedbirinin ölçülülüğü, ifade özgürlüğünün korunması, yüksek yargı kararlarının bağlayıcılığı, idarenin yargısal denetimi gibi alanlarda ciddi tartışmalar birikti. World Justice Project'in 2025 Hukukun Üstünlüğü Endeksi Türkiye'yi 143 ülke içinde

118. sırada gösterir; bu sıralama, iktidarın sınırlandırılması, temel haklar, düzenleyici uygulama ve yargısal süreçler gibi alanlarda derin kurumsal sorunlara işaret eden geniş bir göstergedir.

Dil alanında AK Parti'nin en büyük başarısı ve en büyük tahribatı aynı yerde buluştu. Parti, Türkiye'nin dışlanmış kesimlerinin duygusunu yakalayan güçlü bir siyasal sözlük kurdu: millet, hizmet, vesayet, mağduriyet, yerli ve millî, beka, istikrar, büyük Türkiye, dava. Bu kelimeler ilk aşamada temsil gücü taşıyordu. Fakat zamanla aynı kelimeler eleştiriyi bastıran, sadakati ölçen, muhalefeti damgalayan, başarısızlığı perdeleyen, kurumsal soruları ahlâkî ihanet gibi gösteren bir dile dönüştü. "Millet" kavramı çoğul halkı değil, iktidarın temsil ettiğini varsaydığı homojen kitleyi ifade etmeye başladı. "Beka" olağan siyasal denetimin üstüne çekilen sis perdesi oldu. "Yerli ve millî" bir üretim veya bağımsızlık arayışından çok, eleştiriyi yabancılaştırma tekniğine dönüştü. "Vesayet" eski rejimin tahakkümünü anlatan tarihsel kavram olmaktan çıkıp, iktidara yönelen hemen her kurumsal veya toplumsal itirazı değersizleştiren sopaya çevrildi.

Hakikat vesayeti dediğimiz şey tam da budur: iktidarın yalnız yönetimi değil, gerçeğin anlamlandırılma biçimini de tekeline alma girişimi. Eski vesayet sandığı denetlemek istiyordu; yeni hakikat vesayeti sandık meşruiyetine yaslanarak bilginin, kurumun, verinin, hukukun ve kamusal tartışmanın sınırlarını belirlemek istiyor. Eski vesayet "millet yeterince olgun değil" diyordu; yeni vesayet "millet bizimle aynı şeydir" diyor. Eski vesayet devlet adına konuşuyordu; yeni vesayet millet adına konuşuyor. Aradaki fark biçimseldir ama sonuç benzerdir: yurttaş, hakikatin ortağı olmaktan çıkar, hakikat anlatısının tüketicisine dönüşür. Demokrasi ise tüketici yurttaşla değil, soru soran yurttaşla yaşar.

AK Parti'nin hakikat vesayetinin en etkili mekanizmalarından biri mağduriyetin iktidar sermayesine dönüştürülmesidir. Mağduriyet başlangıçta gerçektir; başörtülü öğrencilerin üniversite kapılarında yaşadığı haksızlık gerçektir, muhafazakâr kesimlerin kültürel dışlanmışlığı gerçektir, askerî müdahale tehdidi gerçektir, merkez medyanın tepeden bakan dili gerçektir. Fakat mağduriyetin gerçek olması, onun sonsuza kadar iktidar dokunulmazlığı üretmesini meşru kılmaz. Bir hareket iktidara geldikten, devleti yönettikten, medyayı dönüştürdükten, bürokrasiyi yeniden kurduktan, sermaye dağılımını etkiledikten, eğitim ve hukuk sisteminde derin izler bıraktıktan sonra hâlâ sadece mağdur gibi konuşamaz. İktidar olmuş mağduriyet, eleştiriden muafiyet talep ederse, mağduriyet ahlâkî derinliğini kaybeder ve siyasal zırha dönüşür.

Bu zırhın altında toplumsal hafıza da yeniden biçimlendirildi. AK Parti, Türkiye'nin yakın tarihini sürekli eski vesayetle hesaplaşma çerçevesinde anlattı. Bu anlatının gerekli yanları vardı; fakat tek yönlü hâlâ geldiğinde bugünün sorumluluğunu geçmişin günahlarına havale eden bir kolaycılığa dönüştü. Her kriz "eski Türkiye", "dış güçler", "CHP zihniyeti", "bürokratik direnç", "vesayet kalıntısı", "küresel saldırı" gibi açıklamalarla bağlandı. Böylece iktidarın kendi kararlarından doğan sorunlar bile çoğu zaman başka failerin gölgesine taşındı. Sorumluluk dağıldıkça hesap verme duygusu da zayıfladı. Oysa uzun süreli iktidarların en büyük sınavı, sürekli geçmiş suçlamak değil, kendi dönemlerinin enkazına bakabilmektir. Yirmi yılı aşan bir iktidar, artık yalnız devraldığı mirastan değil, ürettiği gerçeklikten de sorumludur.

Hakikat vesayetinin başka bir boyutu, başarı anlatısının mutlaklaştırılmasıdır. Yol, köprü, hastane, havalimanı, savunma sanayii, sosyal yardım, konut, enerji projeleri ve belediye hizmetleri üzerinden kurulan hizmet siyaseti, uzun süre geniş kitlelerde etkili oldu. Bu hizmetlerin bir kısmı somut karşılık da buldu. Fakat sorun, hizmetin hakikatin yerine geçirilmesidir. Bir iktidar hizmet yapabilir ama bu, onun yolsuzluk iddialarından, hukuk eleştirilerinden, medya baskısı tartışmalarından, çevre tahribatından, ekonomik yanlışlardan, liyakat sorunlarından, afet yönetimi zaaflarından muaf olduğu anlamına gelmez. "Yol yaptık" cümlesi, "hukuku zedeledik" anlamına gelmez. "Hastane açtık" cümlesi, "veri güvenini bozmadık" anlamına gelmez. "Savunma sanayii geliştirdik" cümlesi, "basın özgürlüğü sağlam" anlamına gelmez. Hizmet, hesap vermenin alternatifi değildir. Devlet zaten hizmet etmek zorundadır; hizmeti lütuf gibi sunmak, yurttaş minnet pedagojisine hapsetmektir.

Bu minnet pedagojisi, AK Parti siyasetinin duygusal çekirdeğinde önemli yer tuttu. "Biz size hizmet getirdik, siz de bize sadakat göstermelisiniz" duygusu, açıkça söylenmese bile siyasal atmosferin içinde dolaştı. Sosyal yardımlar, belediye hizmetleri, imar düzenlemeleri, kamu istihdamı, yerel ağlar ve parti teşkilatları aracılığıyla halkla kurulan temas, bir yandan gerçek bir örgütlenme başarısıydı; diğer yandan yurttaşlık ile minnettarlık arasındaki sınırı bulanıklaştırdı. Demokratik düzende yurttaş hizmet aldığı için iktidara borçlu değildir. Vergisini veren, emeğiyle yaşayan, oyuyla yetki veren yurttaş, devletin müşterisi veya müridi değildir. Hak, lütuf gibi sunulduğunda hak olmaktan çıkar, sadakat ilişkisine dönüşür. Bu da hakikat vesayetinin toplumsal ayağıdır: İnsan kendi hakkını bile iktidarın iyiliği sanmaya başlar.

AK Parti vakasının daha karanlık tarafı, kutuplaştırmanın hakikat üretimindeki rolüdür. Kutuplaşma yalnız seçim kazanma stratejisi değildir; epistemik bir yönetim tekniğidir. Toplum iki kampa bölündüğünde, insanlar olayları hakikat ölçüsüyle değil, kamp aidiyetiyle değerlendirir. Bizimkiler yaparsa gerekçe vardır, onlarınki yaparsa ihanet. Bizim hatamız iletişim eksikliği, onların hatası karakter bozukluğu. Bizim zenginimiz girişimci, onların zengini rantçı. Bizim medyamız milli, onların medyası operasyoncu. Bizim mahkememiz adalet, onların itirazı kaos. Bu kabile epistemolojisi, iktidarın işini kolaylaştırır; çünkü hakikat talebi ortak olmaktan çıkar. Ortak hakikat yoksa ortak hesap sorma da yoktur. Herkes kendi mahallesinin yalanını korur, karşı mahallenin doğrusundan şüphe eder.

Bu noktada muhalefetin de payına düşen sorunlar vardır, fakat bu bölümün konusu iktidarın bilgi rejimi olduğu için esas sorumluluk uzun süre devleti yöneten aktördedir. Muhalefet parçalı olabilir, beceriksiz olabilir, kendi medyasında kolaycılığa düşebilir, sahici alternatif üretmekte yetersiz kalabilir. Bunların hepsi ayrıca tartışılmalıdır. Fakat devlet gücü, kamu kaynakları, düzenleyici kurumlar, yargı mekanizması, güvenlik bürokrasisi, kamu medyası ve resmî veri üretimi iktidarın elindeyken, hakikat rejiminin ana sorumluluğu iktidardadır. Evi yöneten kişi, evin aynasını kırıp sonra herkesin yüzü yamuk demeye kalkamaz. Kamu aynasını kim eğdiyse, toplumun birbirini çarpık görmesinde de onun payı büyüktür.

AK Parti'nin hakikat vesayeti, uluslararası endekslerde de görünür hâle gelen bir kurumsal gerileme tablosuyla birlikte okunmalıdır. Freedom House, Türkiye'yi 2025 raporunda "Not Free" kategorisinde değerlendirir; bu sınıflandırma siyasal haklar ve sivil özgürlüklerdeki kısıtlanmalara dikkat çeker. Reporters Without Borders'ın 2026 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye'nin 180 ülke içinde 163. sıraya gerilediği aktarılmıştır; bu tablo, medya alanındaki baskı ve çoğulculuk sorunlarının yalnız iç tartışma değil, dış gözlemcilerce de kayda geçirilen bir mesele olduğunu gösterir. Bu göstergeler tek başına bütün hakikati açıklamaz, fakat Türkiye'de kurumların özgürlük ve denetim kapasitesindeki aşınmayı anlamak için önemlidir.

Bu büyük dönüşümün en acı sonucu, toplumda hakikat yorgunluğudur. İnsanlar bir süre sonra yalnız iktidarın anlattığına değil, muhalefetin anlattığına da, medyanın söylediğine de, kurumların açıkladığına da, hukuk kararlarına da, sosyal medya iddialarına da kuşkuyla bakmaya başlar. İlk bakışta bu kuşku sağlıklı görünür; eleştirel akıl zaten kuşkuyla çalışır. Fakat burada eleştirel kuşkudan değil, bitkin kuşkudan söz ediyoruz. Eleştirel kuşku araştırır; bitkin kuşku vazgeçer. Eleştirel kuşku delil ister; bitkin kuşku "zaten hepsi aynı" der. Eleştirel kuşku hakikatin peşindedir; bitkin kuşku hakikatin mümkün olduğundan bile şüphe eder. Toksik epistemenin en büyük zaferi budur: halkın doğruya ulaşmasını engellemekten çok, doğruyu arama iştahını öldürmek.

AK Parti vakası, Türkiye'ye şu ağır dersi bıraktı: Vesayete karşı mücadele, kurumsal demokrasiyi güçlendirmiyorsa bir süre sonra yeni vesayet üretir. Eski vesayet askerî, bürokratik ve laikçi bir üst akıl üzerinden kurulmuştu; yeni hakikat vesayeti seçim meşruiyeti, medya mühendisliği, hukukî baskı, veri yönetimi, dinî ve millî söylem, hizmet minneti ve kutuplaşma üzerinden kuruldu. Eski düzen halkı "yeterince modern değil" diye küçümsüyordu; yeni düzen eleştireni "yeterince milli değil" diye damgaladı. Eski düzen

başörtülü kadını kamusal alandan dışladı; yeni düzen muhalif yurttaşı hakikat alanından dışlama eğilimi gösterdi. Eski düzen devleti kutsalı; yeni düzen iktidarı milletle özdeşleştirerek kutsal dokunulmazlık üretmeye çalıştı. Bu yüzden mesele yalnız AK Parti eleştirisi değildir; Türkiye’de iktidarın, hangi ideolojik kıyafeti giyerse giysin, denetlenmediğinde hakikate el koyma eğiliminin anatomisidir.

Bu noktada “hakikat vesayeti” kavramı, klasik otoriterlik tartışmalarından daha incelikli bir şey anlatır. Çünkü burada yalnız baskı yoktur; anlatı vardır. Yalnız sansür yoktur; gürültü vardır. Yalnız hukukî müdahale yoktur; meşruiyet dili vardır. Yalnız propaganda yoktur; duygusal aidiyet vardır. Yalnız veri tartışması yoktur; halkın cebindeki gerçek ile devletin ekranındaki gerçek arasındaki yarıma vardır. Hakikat vesayeti, iktidarın kendisini gerçeğin doğal tercümanı gibi sunmasıdır. “Sizin gördüğünüz eksik, bizim söylediğimiz bütündür.” “Sizin yaşadığınız geçici, bizim planımız tarihsel.” “Sizin itirazınız bireysel, bizim davamız millet.” Bu cümleler siyasal metafiziğin tuzaklarıdır. Çünkü yurttaşın somut acısını büyük anlatı içinde küçültür.

Heterobilim Okulu açısından bu vaka, toplumun etik metabolizmasının iktidar tarafından nasıl yorulduğunu gösterir. Bir toplumun ahlâkî sağlığı, yalnız iyi insanların varlığıyla ölçülmez; doğruyu duyduğunda irkilme, yalanı gördüğünde utanma, haksızlığa rastladığında tepki verme, veriye güvenme, delile saygı duyma, farklı görüşle tartışabilme kapasitesiyle ölçülür. AK Parti dönemi, Türkiye’de bu kapasitenin büyük ölçüde aşındığı bir dönem olarak okunmalıdır. İnsanlar kendi mahallelerinin haksızlığı karşısında susmayı strateji, karşı mahallenin acısı karşısında sevinmeyi siyaset, kurumlara güvensizliği olgunluk, hakikat yorgunluğunu gerçekçilik sanmaya başladı. Bu, iktidarın yalnız devleti değil, vicdan reflekslerini de etkilediği anlamına gelir. Siyaset, halkı sadece yönetmez; uzun süre yönetirse halkın neye alışacağını da belirler.

Yine de bu tablonun içinde bütünüyle karanlık bir kader yoktur. Çünkü toksik epistemite ne kadar derinleşirse derinleşsin, toplumun gündelik hakikat deneyimi bütünüyle yok edilemez. İnsan pazarda fiyatı görür, mahkemede beklediği adaleti hisseder, televizyondaki gürültüden yorulur, çocuğunun geleceğine bakar, komşusunun derdini duyar, depremde enkazı görür, işsiz gencin yüzündeki kırılgılığı tanır. İktidar büyük anlatılar kurabilir, fakat hayatın küçük somutluğu çoğu zaman bu anlatıları deler. Hakikat bazen bir raporda değil, bir fişte, bir kira mesajında, bir mahkeme koridorunda, bir hastane kuyruğunda, bir annenin suskunluğunda, bir gazetecinin inadında, bir öğrencinin sorusunda görünür. Hakikat vesayeti işte bu yüzden hiçbir zaman tam zafer kazanamaz. Hakikat ezilir, yorulur, sislenir, ama hayatın içinden yeniden sızar.

Sonuç olarak AK Parti vakasının büyük özeti şudur: Bir siyasal hareket, eski vesayete karşı haklı bir itirazla doğup zaman içinde kendi hakikat vesayetini kurabilir. Bu dönüşüm bir günde olmaz; kurumların yavaş yavaş parti mantığına yaklaşmasıyla, medyanın gürültü makinesine dönmesiyle, verinin siyasal terbiyeden geçirilmesiyle, hukukun meşruiyet diline sıkışmasıyla, muhalefetin düşmanlaştırılmasıyla, mağduriyetin iktidar zırhına çevrilmesiyle, halkın hak arama refleksinin yorgun düşürülmesiyle olur. AK Parti Türkiye’ye sadece bir yönetim dönemi bırakmadı; hakikatin nasıl yönetildiğine dair ağır bir ders bıraktı. Bu dersin adı şudur: Vesayet yalnız üniformalı, cübbeli veya bürokratik olmaz; bazen sandıktan çıkar, ekrana yerleşir, istatistik bültenine girer, mahkeme gerekçesine sızar, “millet” kelimesinin arkasına saklanır.

Filozof Kirpi: “Vesayetin en tehlikelisi, halka karşı kurulan değil, halk adına hakikatin boğazına geçirilen tasma olandır.”